

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Modstandskampen 1940 - 45

3 · Juni 2000

Gestapofanger
Krigssejlere
Modstandsfolk

SAMMENSLUTNINGEN
AF DANSKE FANGER
FRA FRIHEDSKAMPEN
1940 - 45

HORSERØD
FRØSLEV
DACHAU
HANNOVER-STÖCKEN
NEUENGAMME
SACHSENHAUSEN
STUTTHOF
BUCHENWALD
THERESIENSTADT
RAVENSBRÜCK

Modstand - vist nytter det...

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger Krigssejlere Modstandsfolk

Sammenslutningen af danske fanger fra Frihedskampen 1940-45

Formand: Villy B. Jensen, Lindevej 12, 3200 Helsingør. Tlf. 48 79 45 91.

Sekretær: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Værløse. Tlf. 44 48 56 74.

Kasserer: Harry Henriksen, Sennepsmarken 11, 3060 Espergærde, Tlf. 49 13 16 80.

Bestyrelse: Erik Jensen, Harry Rasmussen, Johs. Damsgaard, Birgit Krasnik Fischermann, Peter Møller Madsen, John Nielsen, Lillian Olsen, Kaj Christensen, Helge Hansen og Salle Fischermann

Indlæg dækker ikke nødvendigvis foreningens eller redaktionens synspunkter.

(Eftertryk tilladt mod kildeangivelse)

Kammeraternes Hjælpefond

Selvejende institution, stiftet 1945

Forretningsudvalg:

Formand: Hans Andersen, Sløsevej 19, 4894 Øster Ulslev. Tlf. 54 86 55 59.

Næstformand: Mogens Dyre, Kærvej 14, 6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 86 26.

Sekretær: Aase Beck Eigenbroth, John F. Kennedys Plads 4, 9000 Aalborg. Tlf. 98 12 32 31.

Kasserer: Poul Brandt, Lerholm Vænge 33, 2610 Rødovre. Tlf. 36 41 33 76.

Anna-Lise Clausen, Præstefælledvej 67, 2770 Kastrup. Tlf. 32 51 50 13

Angående ophold i Kegnæs-huset, se bladets bagside.

Fangesammenslutningens Rekreattionsfond

Fonden, der er stiftet af SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45, yder støtte til rekreationsophold for tidligere fanger og andre invaliderede fra frihedskampen.

Ansøgningsskema kan rekvireres hos formanden: Villy B. Jensen, Lindevej 12, 3200 Helsingør, eller i de enkelte foreninger. Der kan bevilges støtte på indtil 75% af rekreationsopholdets samlede pris, dog max. kr. 6.000.

Der ydes støtte til ophold på egentlige rekreationshjem, kuranstalter, sanatorier etc. Til ophold af mere feriemæssig karakter kan der ikke bevilges støtte.

Ansøgningsskemaet skal ved indsendelsen være udfyldt således, at samtlige spørgsmål er besvaret. Den i skemaet nævnte dokumentation skal være bilagt. Originale bilag vil blive returneret sammen med besvarelsen.

Da bevilgede beløb ikke kan udbetales til ansøgeren, men kun til rekreationsopholdets arrangør, må skemaet indsendes i så god tid, at svaret kan være fremme, inden betaling for opholdet skal finde sted. Det må påregnes, at behandlingen af ansøgninger i fondens bestyrelse tager omkring 14 dage.

Neuengamme Foreningens Rekreations- & Hjælpekasse til fordel for Frihedskampens Ofre

Adresse: Anna-Lise Clausen, Æbeløgade 1A., 2100 København Ø,
tlf. 39 17 78 60, hver tirsdag mellem kl. 11.00 og 13.00.

Midlerne fra salg af frimærker med overpris, til fordel for frihedskampens ofre og deres minde, udgivet i anledning af 40 års dagen - 4. maj 1985, uddeles til rekreationsformål eller -hjælp i særlige trangstiltfælde. Beløb kan søges af danske statsborgere, der er - eller vil kunne anerkendes - i henhold til lov om erstatning til besættelsestidens ofre § 1a. Anmodning om ansøgningsskema sendes til ovenstående adresse.

ABONNEMENT, BLADREGNSKAB OG ANNONCER

Dagmar Mørk Jensen
Damms Teglgård 20, 1 th
6200 Aabenraa
Tlf./fax. 74 62 71 14 og
Tlf. 21 68 47 61
Giro 62 0 32 56

REDAKTION

Kaj Christensen
Sdr. Fasanvej 53, 4 th
2000 Frederiksberg
Tlf. 38 19 68 06
Ansvarshavende

Birgit Krasnik Fischermann
Gl. Vartov Vej 29, 2tv
2900 Hellerup
Tlf. 39 62 83 55

TRYK

Fjerritslev Tryk

TIL ABONNENTERNE

Bladet vil udkomme i månederne februar, april, juni, august og november. Stof der skal med i bladet skal være inde på redaktionen den 1. i måneden umiddelbart før.

PRIS

125,00 kr. i 2000.

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger
Krigssejlere
Modstandsfolk

3. 2000

*Modstand -
vist nytter det...*

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger Krigssejlere Modstandsfolk

Organ for Sammenslutningen af danske fanger
fra FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Buchenwald-klubben
Dachau-klubben
Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen
Landsforeningen af Gestapofanger fra Besættelsen
Hannover-Stöcken-gruppen
Horserød-Foreningen
Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme
Ravensbrück-gruppen
Sachsenhausen-foreningen
Stutthof-foreningen
Theresienstadt-foreningen
Krigssejlerne

Nr. 3

2000

6. årgang

Helligåndskirken

Ved flammen mødes hvert år den 20. april en mindre flok overlevende fra KZ-lejrene for at markere den dato, den 20. april, hvor »De hvide busser« kørte ud af Neuengamme på vej mod Danmark og Sverige. »Den store dag«, som en af de tidligere fanger omtalte den 20. april.

I år blev talen holdt af den meget kendte Dr. med. Inger Genefke, generalsekretær i det internationale rehabiliteringscenter for torturofre. Hun blev i 1999 af Readers' Digest kåret som årets europæer. Hun sagde:

Tale ved højtideligheden afholdt af landsforeningen KZ-fanger fra Neuengamme

Først og fremmest vil jeg gerne sige tak, fordi jeg har fået lov til at stå her i dag. Jeg er meget taknemmelig – og også beæret – fordi man spurgte, om jeg ville holde denne tale. Meget generøst fortalte man mig, at emnet var helt frit og kunne handle om torturofre, KZ-fanger, modstandsbevægelsen, eller andet. Begrænsningen var kun, at den ikke måtte vare mere end 4-10 minutter. Jeg tror, at I – som jeg selv – ser de korte taler som en dyd.

Da jeg selv kan bestemme emnet, vil jeg forsøge at bringe en dybfølt hyldest og tak til jer. Jeg vil forsøge at begrunde den.

Der er et digt af Johannes Møllehave, der hedder »På bødlernes 12. Verdenskongres« På denne kongres drøfter man gamle og nye torturmetoder, og digtet ender således:

»Sådan gav man gode råd til hinanden

Og veksled forskellige syn på fascisme
»Jeg opfandt den bedste metode«,
sagde fanden,
»man kalder den passiv humanisme«

Og det er jo netop det, der ikke kendetegner denne forsamling, der er her i aften – tværtimod! Det har altid været aktivitet, stort mod, menneskelighed, menneskeværd, værdighed og integritet – det at man slås og arbejder for det, man tror på – der karakteriserer jer. En trofasthed også mod de kammerater, der ikke kom tilbage til Danmark. Hvert eneste år er der nogen af jer, der tager derned for at vise respekt og fortælle, at det, I lovede dengang – at de aldrig ville blive glemt – dét holder I.

Men det har en pris. Elsa Gress har skrevet bogen »Vist koster det noget«. Det koster noget at være tro mod de indre værdier, hvad de så ellers er. Dem kan vi ikke leve af. Men vi kan heller ikke leve uden dem, i al fald ikke menneskeværdigt.

Kristen Bjørnkjær har i et digt beskrevet torturen. Digtet slutter med at fortælle om, hvordan fangen/torturofret udmarves i cellen:

»...
øjnene mister deres glans
knoglerne ses tydeligt

I sig selv
Er han ikke noget kønt syn
Men i den forpinte krop
Overvintrer
På alles vegne
Det bedste og smukkeste
Der er i et menneske«

Det koster, prisen har I betalt og betaler: den tortur, grusomhed og vold, I har været udsat for, koster fysisk, psykisk, socialt, familiemæssigt og samfundsmæssigt. Det ved vi i dag, men man vidste ikke så meget om det for 60 år siden. Men efter mere end et kvart århundredes arbejde, undersøgelse, forskning og behandling af torturens følger har vi påvist det.

Jeg vil slutte med et sidste digt. I digte finder man jo tit meget klart og smukt mange sandheder om livet. Den norske digter Arnulf Øverland var selv i koncentrationslejr, og han skrev:

»Du må ikke sidde trygt i dit hjem
Og sige: »Det er sørgeligt, stakkels
dem!«
Du må ikke tåle så inderlig vel
Den uret der ikke rammer dig selv!
Jeg råber med det sidste pust af min
stemme:
Du har ikke lov til at gå der og
glemme!«

Tak fordi I ikke »gik der og glemte«. Tak for jeres fornemme indsats, der blev skyld i, at Danmark blev anerkendt på de allieredes side. At Churchill kunne sige »Second to none«. Tak fordi I har vist, hvad et menneskeværdigt liv er. Dette var min hyldest. Vi kan ikke takke jer nok, men jeg har prøvet på det.

Inge Genefke

Efter højtideligheden var Neuen-gammeforeningen vært på Café Pascal for 45 gæster til kaffe og lagkage.

Fr. Inger Genefke foran Flammen ved Helligåndskirken.

En del af de mere end 50 tilhørere lytter bevæget til talen.

Mindehøjtidelighed 9. april 2000 på Københavns Rådhus

9. april på Rådhuset i København, 60-året for besættelsesdagen. Hjemmeværnet havde sammen med Gestapofanger arrangeret en minde-højtidelighed på Rådhuset. Det havde samlet ca. 150 mennesker, hvoraf en del var yngre mennesker, så ingen tvivl: »den gamle skare svinder ind«. For mit eget vedkommende har jeg oplevet alle 9. april'er, idet jeg var 15 år, da besættelsen indtraf.

Som jeg erindrer denne dag, kunne jeg af egoistiske grunde have ført krig mod hele den tyske hær, der ødelagde den ene af mine konfirmations andendage, idet jeg blev konfirmeret den 7. april, og dengang havde man 2 dage efter, hvor man kunne tage til byen og lufte sit første voksne tøj med penge på lommen til forlystelser. Men invasionen gjorde, at jeg fik udgangsforbud, længe før nogen andre oplevede det.

Så det år havde jeg mit helt private opgør med 9. april. Men hen ad vejen

blev jeg da klar over, at denne dag havde langt alvorligere konsekvenser.

Mottoet lyder i dag »aldrig mere en 9. april«. Men jeg vil gerne tilføje: Lad den altid være et budskab til eftertiden, at fred ikke er noget, man får foræret, det er noget man bestandig må kæmpe for, ikke bare i vores eget lille kongerige, men også udenfor grænserne.

Efter to minutters stilhed, hvor fanerne blev sænket, gik vi ind til Anker Hoffmanns monument over Københavns faldne under besættelsen. Der fik formanden for Erhvervshæmmede fra Frihedskampen, Sjællands afd. Mogens Henrik Nielsen ordet. Han sagde følgende:

»I dag for 60 år siden overfløj tyske fly i de tidlige morgentimer København og nedkastede flyveblade. Gader og parker var overdrysset med OPROP, hvori man på en blanding af norsk og dansk lovede at overtage beskyttelsen af Danmarks neutralitet

samt opfordrede befolkningen til at fortsætte det daglige arbejde og at sørge for ro og orden. Samtidig blev tyske tropper landsat på Langelinie kajen og i alle havne på hovedforbindelsen mellem de danske øer. Luftwaffe bombede militære lufthavne i Værlose og Aalborg, og i Sønderjylland overskred tyske tropper den danske grænse, og de danske soldater begyndte en håbløs kamp mod overmagten. I løbet af få timer var hele Danmark besat. Den danske regering kapitulerede og beordrede hæren til at opgive modstand og holde sig rolig. I radioens nyhedsudsendelse kl. 12.30 udsendte regeringen en proklamation, som fremhævede enhver borgers pligt til at holde ro og orden, og den sluttede med kongens budskab til folket. Det var kort og ligetil og endte med: »Gud velsigne jer alle. Gud bevare Danmark«. Christian Rex.

Denne dag, den 9. april, blev for mange en sorgens dag og en skammens dag. Man sørgede over de faldne danske soldater og over, at Danmark ikke længere var et frit land. Man skammede sig, fordi regeringen ikke havde givet de danske soldater mulighed for at forsvare sig på trods af, at statsministeren for nylig i rigsdagen havde udtalt, at man ville forsvare landets neutralitet med alle midler.

Dagen blev et chok for de politikere, som havde stolet på en ikke-angrebspagt med vor sydlige nabo, der havde troet, at de kunne fortsætte den neutralitetspolitik, som var lykkedes så godt under den første verdenskrig, hvor Danmark kunne handle med og eksportere grise og smør til begge krigsførende parter. Men den taktik kunne ikke videreføres under de nuværende omstændigheder – og dog. Den danske regering fortsatte som en samlingsregering. Militæret fik lov til at beholde sine våben, befolkningen kunne leve videre næsten som før, men måtte acceptere rationeringer og censur. Danmark blev en vigtig handelspartner både som leverandør til den tyske krigsindustri og som leverandør af smør, flæsk og æg til den tyske civilbefolkning og det tyske militær.

Men ikke alle syntes om den danske regeringspolitik. Efterhånden bredte der sig en modstand mod eftergivenhedspolitikken, og det officielle samarbejde med den tyske besættelsesmagt, en modstand, der blev til en modstandsbevægelse, som blev stærkere og stærkere og som gennem sabotager og andre aktioner omsider tvang regeringen til at gå af den 29. august 1943.

Den 9. april blev begyndelsen til fem års besættelse med overgreb på vore demokratiske rettigheder, med vold og terror, med modstandskamp og henrettelser, med danske kvinder og mænd ført til tyske koncentrationslejre, med deportationer af danske jøder, og med danske søfolk på farefyldte sejlads rundt om på verdenshavene.

Er der så nogen grund til at mindes den 9. april nu 60 år efter? Ja, det er der. For efter den 9. april kom der en 5. maj. En lykkelig, men også vemodfyldt og berusende befrielsesdag, som kan være svær at begribe for de mange, der ikke har oplevet den. Tankerne gik til de mange, der ikke fik lov til at opleve den 5. maj. Efter de jublende befrielsesdage kom freden, og det blev hverdag. Skulle vi nu vende tilbage til tidligere tiders neutralitetspolitik, som havde spillet fallit den 9. april. Dengang var der en hvad-kan-det-nytte stemning i Danmark. Modstandsbevægelsen og redningen af de danske jøder viste, at det ofte *kan* nytte.

I dag diskuterer gamle modstandsfolk og historikere værdien af den danske modstandskamp og dens betydning for den endelige sejr over det nazistiske voldsherredømme. Men én ting står klart. For det store flertal blev den 9. april begyndelsen til, at man sagde: Aldrig mere en 9. april! Det danske folk fandt ud af, at Danmark ikke længere kunne ligge og hygge sig i smug, mens verden brændte om vor vugge, og andre landes unge måtte kæmpe og dø for en fri verden og dermed også for vores frihed.

Vi fandt ud af, at vi også er en del af det internationale samfund, at vi også har et medansvar for at fredeliggøre verden. Vi fik også en plads i FN og senere, da et jerntæppe gik ned gennem Europa og skilte de tidligere allierede, valgte vi side og gik ind i et forsvarsfællesskab sammen med den vestlige verden.

Mange fra modstandskampen fortsatte i hjemmeværnet, og vi fik et forsvar, som den største del af det danske folk støtter op om. Et forsvar, hvor danske soldater i mange år har været med til at bevare og forsvare freden forskellige steder i Verden. Vi lærte, at vi aldrig skal tage et fredfyldt og tolerant samfund for givet. Vi må kæmpe for vores frihed hvert år, hver dag.

Til slut vil jeg lade digteren Otto Gelsted give udtryk for vore tanker og følelser den 9. april 1940 i digtet *De mørke fugle*.

De mørke fugle fløj
ved gry med motorstøj
i eskadriller over byens tage.
Da så vi og forstod
– det gik til hjertets rod
– at vi fik trældoms bitre brød at smage.

En dag så klar og blå!
Den sol vi vented' på,
var kommet, men den lyste som i blinde.
Betvunget, smertestum
lå Danmark sluttet krum
så dybt i kval og nød som ingensinde.

Men i den angstens stund,
du lå med blodig mund
og alt omkring var dødsens nat og gru,
da så vi og forstod
til vore hjerters rod, at aldrig har vi elsket dig som nu.

Herefter blev der nedlagt krans og blomster, »Altid frejdig« blev sunget, og som altid var der alvorlige udtryk på ansigterne, når denne sang synges.

Efter højtideligheden var der traktement i festsalen, og her gik snakken over en bid brød og en dram velvilligt båret frem af frivillige fra Hjemmeværnskompagniet. Glæden ved at møde gamle kammerater er meget stor, det høres tydeligt »kan du huske«.

Jeg kan ikke lade være med at berette en lille solstrålehistorie, som Kaj og jeg oplevede denne dag.

Vi gik ind af en sidegang til Rådhuset og en rådhusbetjent fulgte med os gennem kælderens og ud gennem Rådhushaven, hvor der spadserede et andepar. Betjenten fortalte os, at det samme par i flere år havde udrugget på taget af Rådhuset. Når tiden var inde til at ungerne skulle flytte hjemmefra, fik de et puf udover kanten fra 5. sal med besked om, at nu var det tid til Tivolituren. Andemoderen påkaldte sig opmærksomheden med nogle rap for at fortælle, at nu fløj hun til Tivolisøen.

En rådhusbetjent samler så ungerne op i en kurv og går til Tivolisøen med dem. Her venter andemoderen på sit afkom, og ingen tvivl, hun kender sine unger. Sidste år var det netop vores betjent, der havde glæden at samle familien.

En dejlig historie på en sørgelig historisk dag. Jeg tænkte ved mig selv – mærkelig tilfældighed. Det er H.C. Andersens Boulevard, de skal passere for at komme i deres rette element.

Minna Dahl

Besat af besættelsen

– et højskolekursus om besættelsestiden...

23.-29. juli 2000

Sdr. Felding Højskole

Troldhedevej 5 . 7280 Sdr. Felding
Giro 545-2082 . Telefon 97 19 83 00 . Telefax 97 19 89 52

Medvirkende:

Professor dr. phil. Claus Bryld, Roskilde Universitet Center
Museumsinspektør Åge Egholm, Horsens
Cand. phil. Thomas Friis, København
Fhv. overbetjent Rikard Hill, Horsens
Lektor Henrik Jensen, Roskilde Universitet Center
Informationsmedarbejder Poul Henrik Jensen, Charlottenlund
Advokat Jørgen Jacobsen, Frederiksberg
Organist Ingeborg Lomholt, Horsens
Cand. mag. Peter Scharff Smith, Københavns Universitet
Professor dr. jur., dr. phil. Ditlev Tamm, København
Forstander Finn Aaserup, Niels Bohr Institutet

Forstander Niels Ole Frederiksen, kursusleder, Sdr. Felding

**SÅ! Muligheder for at høre nogle af de unge historikere om deres syn på besættelsen.
Lytte! Diskutere! Forstå?**

Ordinært årsmøde FIR

FIR afholdt ordinært årsmøde den 7. april i Jord- & Betonarbejdernes bygning. Mogens Henrik Nielsen aflagde beretning, herunder om de initiativer, der er i gang omkring samarbejde mellem de forskellige ungdomsgrupper. Bestyrelsens forslag om fremtidig af praktiske grunde at flytte årsmødet til efteråret, blev vedtaget.

Under regnskabet omtalte Else Drejer planerne for en tur i september, under forudsætning af, at der bevilges tipsmidler. Nærmere herom vil blive udsendt via de enkelte tilsluttede foreninger. Beretninger og regnskab godkendtes enstemmigt, ligesom alle valg var genvalg. International Büromøde afholdes i Berlin i dagene 4.-6. maj.

Dagmar Mørk Jensen

Hædersgaven

Lovforslaget nr. L 169 er nu vedtaget og er blevet lov fra og med den 1. april 2000. Kort fortalt er den almindelige hædersgave forhøjet, så den pr. 1. april udgør kr. 12.000 pr. år. For dem, der har den forhøjede hædersgave, er den ligeledes forhøjet pr. 1. april, hvorefter beløbet er kr. 13.800 årligt.

Loven om tvangsarbejde i Tyskland er nu blevet godkendt i Forbundsdagen. Tilbage står problemer med, hvordan eventuel erstatning skal udregnes og gennem hvilke kanaler evt. erstatning skal udbetales. De sidste spørgsmål er stadig ubesvarede, men vi håber på, at vi i næste nummer af Modstandskampen dog kan give en endnu bedre beretning.

ISK-møde

Præsidiemøde og møde til minde om befrielsen i 1945 i Sachsenhausen, april 2000

Deltagere på vej til højtideligheden med den franske faneborg i front: Foto: Peder Søegård.

I april 1945 befriede sovjetiske og polske tropper KZ-Sachsenhausen.

På 55-årsdagen inviterede ISK (Internationale Sachsenhausen Komite) os til højtideligholdelse af befrielsen. Brandenburgs og Berlins regeringer ydede tilskud, som ISK lod gå videre til vore kammerater i de østlige lande (Rusland, Ukraine, Kasakhstan og andre) for at muliggøre deres deltagelse i festlighederne. Vores kammerater i disse lande lever i stor nød, f.eks. må de i Ukraine klare sig med 50 DM om måneden, hvad der ikke kan dække bolig- og kostudgifter.

Arrangementerne foregik den 15. og 16. april. Lørdag den 15. april kl. 10.00 samledes vi til højtidelighed ved mindestedet i Klinkerwerke. Højtideligheden åbnedes med tale af borgmester Hans-Joachim Laesicke. Herefter talte Adam König, som ridsede Klinkerwerkes historie op fra vinteren 1939-40. I hans øren lød endnu SS-scharführer Gustav Sorges («Der Eiserner Gustav») brutale brøl, og han erindrer med sorg og raseri, hvorledes hans kammerater blev jaget ud af kolonnerne og skudt som flygtninge. Det af SS dannede begreb: »Vernichtung durch Arbeit« demonstreredes her med umenneskeligt hårdt arbejde, sult, prygl og mishandling.

Han forstod godt, at mange af os i vesten nægtede at søge erstatning for

slavearbejde. Vi er også velhavende, men så kunne man måske sende et evt. beløb til f.eks. vores kasakhstanske eller ukrainske kammerater f.eks. gennem Røde Kors, hvor vi skulle have en vis garanti for, at det havner i de rette lommer – for det egentlige problem er, at der ikke er sikkerhed for, hvem der sikrer sig beløbene. Ved et lykketraf reddede han sig ud af kommando Klinkerwerke, fangernes levetid var her meget begrænset.

Den næste taler var kasakhstaneren Pawel Jakowlewitsch Tscherednitschenko, formand for den kasakhiske forening af tidligere fanger fra fascistiske lejre.

Også han reddede sig ud fra Klinkerwerke, dødsmerket efter en ulykke, reddet af en tysk kammerat.

Han mindes den svære tid blandt andet det hårde arbejde med støbning af miner. Særlig efter nederlaget ved Stalingrad var SS' mishandling af fangerne grov. Efter talerne var der kransenedlæggelse og musik af »Blasmusikverein Oranienburg e.V.« Eftermiddagen foregik i T-Gebäude, hvor der var præsidiemøde, der åbnedes af Werner Händler og indledtes med Charles Desirats velkomsttale. Direktøren for de brandenburgske mindesteder, Morsch redegjorde for økonomien og restaureringsplaner. Arbejdet med mindestederne er et internationalt projekt, og det er vigtigt, at alle

nationer interesserer sig for det. Han takkede »Beirat« for godt samarbejde.

Tjekkiets præsident Vaclav Havel besøger næste år museet. Werner Händler håber på et fredeligt millennium. Mindestedet er besøgt af 800.000 personer. Flere specialudstillinger var gennemført, bl.a. om den grusomme behandling af sigøjnerne med en uhyre stor dødelighed. De blev behandlet lige så frygteligt som jøderne.

Det stadige pres for at forurene KZ-mindestederne med minder om interneringen af nazister og andre efter befrielsen i de rømmede KZ-lejre, er urimeligt. Behandlingen i de sovjetiske lejre var ikke hårdere end i vesten, tværtimod, undertiden bedre. I Neuingamme var der til for få år siden ungdomsfængsel. Skal man også lave mindesteder for det?

Pierre Gouffault forelagde regnskab og beklagede den dårlige økonomi, som blev diskuteret med utallige indlæg, uden at man nåede vidt.

Under »eventuelt« priste Adam König de unges indsats (Villa Eike), herunder deres arbejde med historie og socialvidenskab.

Erstatning for slavearbejdet (15 milliarder) blev drøftet. Direktør Morsch pegede på det afgørende: at identificere de tidligere fanger. Det kunne være meget vanskeligt mere end 55 år efter befrielsen. Om aftenen blev vi modtaget i Potsdam i en stor sal i regeringsbygningen til en storslået middag. Der blev talt af Werner Händler, ministerpræsident Manfred Stolpe og landdagsformand Herbert Knoblich.

Ministerpræsident Manfred Stolpe taler på 55-året for Sachsenhausen lejrens befrielse. Foto: Peder Søegård.

Desuden talte kasakhstaneren Tscherednitschenko, som beskrev hvorledes hans kammerater forsøgte at eksistere på et beløb på 50 DM månedligt.

Søndag den 16. april indledtes med højtidelighed ved gravstedet bag sygehuset, hvor flere hundrede kammerater, der døde efter lejrens befrielse, er begravet. Der blev holdt andagt med jødiske, evangeliske og orthodoxe præsters medvirken.

Derefter gik vi til Station Z, hvor højtidelighederne blev indledt med velkomst ved Werner Händler, taler af Charles Desirat, af ministerpræsident Manfred Stolpe, senator for

Højtidelighed ved gravene bag revieret. Foto: Peder Sægård.

Charles Desirat ved Klinkerwerke Sachsenhausen. Foto: Peder Sægård.

skole, ungdom og sport i Land Berlin, Klaus Böger, præsident for »Akademie der Künste« György Konrád og den norske generalmajor Björn Egge.

»Oranienburg Schlossmusik« orkesteret spillede, også under den følgende kransenedlæggelse, hvor kranser fra talrige organisationer og ambassader blev båret til monumentet for de døde i »Station Z«, hvor også talrige privatpersoner lagde blomster og buketter.

Dette udgjorde den højtidelige og bevægede afslutning på 55-års mindearrangementet.

Norske generalmajor Björn Egge på talerstolen. Foto: Peder Sægård.

Den 20. april 2000
Peder Sægård

Er »de unge« på vej?

Fra Neues Deutschland den 17. april stammer den følgende artikel af Claus Dümde, oversat og forkortet af Peder Sægård

Unge mennesker havde i går eftermiddag inviteret Sachsenhausenfanger fra hele Europa og Israel til en sammenkomst. Den tidligere tjenestebolig for alle rigets KZ-lejre (Villa Eike) ville de omdanne til internationalt ungdomstræffested.

Ivan Slisarenko er fordybet i en samtale med en tysk kammerat. De har først i dag lært hinanden at kende, for den 73-årige ukrainer fra Mariupol ved det Asovske Hav har ikke siden befrielsen i april 1945 været tilbage i lejren. Nu til 55-årsdagen blev han indbudt, ligesom 185 andre kvin-

der og mænd fra Østeuropa og Israel, som havde overlevet årelangt slavearbejde, hunger, kvæstelser, sygdomme, prygl og endog dødsmarscherne mod nord samt endnu værre ting fra SS-vogternes side. De havde ikke kunnet rejse hertil tidligere. Brandenburgs og Berlins landesregeringer, De Brandenburgske Mindesteder, kirker, stiftelser, PDS, forskellige firmaer, også privatpersoner har skaffet penge til dem. For mange tidligere fanger måtte det som følge af deres alder være den sidste mulighed for at gense dette sted, hvor deres lidelser fandt sted.

Ivan Slisarenko havde ikke længere turdet håbe på det. For 5 år siden bad han den internationale søgetjeneste i Arolsen om at skaffe ham bevis for hans KZ-fængsling. Nu i marts fik han den endelig, og kort efter kom indbydelsen. I formiddag på Klinkerwerkmindestedet har han og de andre overlevende tænkt på de kammerater, der døde under slavearbejdet med at fremstille byggemateriale for den planlagte hovedstad »Germania«. Det havde nær snøret min strube sammen, siger Ivan Slisarenko. To tidligere fanger, Pawel Tscherednit-

Lewinski, Polen, Otto Preuss, Belgien og Werner Händler, Berlin, foran »Villa Eike«, Sachsenhausen. Foto: Peder Søgård.

schenko fra Kasakhstan og hans tyske kammerat, Adam König, dengang ligeså unge knægte som ukraineren, skildrede hvad »Vernichtung durch Arbeit« betød: fra morgen til aften at skubbe tunge tipvogne med sand til tørlægning af en sump, stadig angrebet af SS-vogterne, og i løb tilbage efter ny påfyldning. Det samme rakkeri derefter i teglværket: en million mursten om dagen. 1944 blev desuden et støberi for miner indrettet. »Udmattelse, stadig hunger, prygl – dagligt blev en anhænger fyldt med lig kørt til krematoriet«, fortæller Tscherednitschenko.

Berlins ortodokse biskop hilser på et barnebarn. Foto: Peder Søgård.

For så vidt de nu lever, frister fangerne fra Østeuropa i dag et liv i bitterste nød, betoner König: »Vi tidligere fanger kan derfor overhovedet ikke forstå den dybt beskæmmende diskussion og købslåen om skadeserstatningerne fra de tyske virksomheder, kommuner og forbundsregeringen«.

Så meget gladere modtog de alle indbydelsen til denne besøgeftermiddag, Ivan Slisarenko, Hendryk Bernacki og Jerzy Milewski fra Krakov, Albert Tesson fra Caudry i Nordfrankrig... KZ-inspektørens forhenværende villa er endnu intet virkeligt mødecenter, endnu mangler penge til genopbygning. Dog har unge fra Oranienburg og omegn, men også fra Frankrig under flere workcamps udrettet så meget, at man nu kan modtage gæster. Elever fra Runge Gymnasium og fra Thorhorst almene skole i

Datter og svigersøn til Roger Bordages i Sachsenhausen, Klinkerwerke. Foto: Peder Søgård.

Oranienburg har bagt kager og skænket kaffe.

To samtalerunder forestår nu: 1. det sociale problem for tidligere fanger i Østeuropa, hvad skal der gøres? Og 2. hvad kan ungdoms- og uddannelsesarbejdet her i Tyskland gøre mod fremmedfjendtligheden og racismen?

Josef Kuzba, tidligere Sachsenhausener fra Polen hilser med glæde den planlagte Stiftelse, men siger også: »Det er slemt, at denne hjælp først kommer nu, for sent«. For de overlevende slave- og tvangsarbejdere er gamle, de fleste er syge. Alene af de tidligere Warschauer KZ-fanger er i de sidste 18 måneder mere end 100 døde. Konstantin Stepanez fra Ukraine beretter, at alene i Tschernigovdistriktet lever der ca. 14.000 tidligere KZ-fanger og tvangsarbejdere. Næsten alle lider stor nød.

Mange af de tilstedeværende østeuropæere troede, at KZ-fangerne ville få 15.000,-, tvangsarbejderne 10.000,- DM som ved Siemens og VW. Susanne Willems fra »Aktion Sühnezeichen« gør det klart, at der i lovudkastet højst er tale om 15.000,- henholdsvis 5.000,- DM, nedsættelse skal kun udgøre 5.000 henholdsvis 1.750,- DM. Skuffelse i mange ansigter. Og så bifald da den unge frue kritiserer udkastet: »Det er i vor interesse, at skadegodtgørelse for tvangsarbejde i nazitiden bliver udbetalt. Det er i vor interesse som unge mennesker, også fordi en erstatning udgør en forsikring mod tvangsarbejdsregime i fremtiden«.

Artiklen afslutter med: Mange har dagen i den forhenværende villa for KZ-inspektøren stemt optimistisk. »Denne, den unge generations aktivitet peger på fremtiden«, siger Julien Lajournade fra Frankrig, der i alles navn takker for sammenkomsten.

Peder Søgård

Horserød/Stutthof

Fangeorganisationernes fremtid: For de gamle der faldt...

Efterkommere af fanger i Horserød/Stutthof optages nu i foreningen

Af Poul-Henrik Jensen

»Lad os gå ind på »kontoret«, siger han. I den lille lejlighed er der indrettet et værelse. Det minder om et fagforeningskontor fra 50'erne. På væggen er der et maleri fra havnen, en boghylde med fagtidsskrifter for søfolk og et flerbindsværk om »Dansk søfart under 2. Verdenskrig«.

»Ja, vi bliver færre«, siger den 86-årige tidligere søfyrbøder Harry Rasmussen. »Selv mærker jeg, at man ikke er 85 mere«, siger han med glimt i øjet.

Harry Rasmussen var som mange af den tids søfolk aktiv i kampen mod fascismen, længe før vi blev besat, som han siger. Han blev først fængslet i Vridsløse og senere i Horserød. Den 29. august 1943 flygtede han sammen med 93 andre fanger og undgik dermed at følge med de 150, der røg til Stutthof.

I 1945 vendte han hjem fra en flygtningetilværelse i Sverige og blev valgt som formand for Søfyrbødernes Forbund. Da han gik »i land« og blev pensionist, brugte han tiden på at hjælpe tidligere krigssejlere og modstandsfolk. I dag er han formand for Horserød/Stutthof Foreningen.

Foreningens bestyrelse havde i foråret 1999 bestemt sig for at lukke ned. Antallet af medlemmer faldt konstant. Men til stor overraskelse for Harry Rasmussen og flere af de tilbageværende medlemmer ønskede efterkommere at videreføre foreningen. Bestyrelsen tog udfordringen op. På en ekstraordinær generalforsamling i oktober, blev vedtægterne ændret, således at børn og børnebørn af tidligere fanger kan optages. Foreningens medlemstal er nu i støt fremgang.

Fremtidens opgaver

Harry Rasmussen glædes over udviklingen, og over at efterkommerne på denne måde vil videreføre en anti-nazistisk indsats, for ifølge Harry

Rasmussen, »vil det fremover være helt afgørende, at der er nogen som i vores navn kan gå imod historiefalskninger, bekæmpe fremmedhadet og ny-nazisme«.

I takt med at arkiverne åbnes, vil der komme nye diskussioner. Også her mener Harry Rasmussen, at der er brug for synspunkter med rod i modstandsbevægelsen.

Af de opgaver, som den fornygede forening tager fat på, nævner Harry Rasmussen, at der på finansloven er afsat midler til udbygning af et museum i Horserød. Fra april 2000 kan man endvidere finde en hjemmeside om foreningen. Her vil de unge generationer kunne læse om historien bag Horserød og Stutthof og høre lyd-bånd med tidligere fanger.

Hvad med statsstøtte?

Horserød/Stutthof Foreningen modtager i lighed med de andre fangeorganisationer tipsmidler, som i dag primært bruges til socialt arbejde. Harry Rasmussen oplyser, at Horserød/Stutthof Foreningens midler i højere grad skal bruges til historisk forskning, antinazistisk arbejde og internationalt samarbejde. Han forsikrer dog, at de sociale opgaver ikke ophører. Finansudvalget har overfor fangeorganisationerne tilkendegivet, at foreningerne, hvis de udfører alment, kulturelt og historisk arbejde, også vil kunne ansøge og modtage støtte.

Besat af besættelsen

Historikerne er ikke overraskede over den store interesse blandt efterkommerne.

Besættelsestiden

Selvom intet emne har affødt mere litteratur og flere doktorafhandlinger end besættelsen, så dukker der hele tiden nye uudforskede emner op. At det har de unges interesse, afspejles

hos yngre historikere, men alene inden for de sidste måneder har der været kastet nyt lys på besættelsestiden.

Folketinget behandler for tiden et lovforslag om et Holocaust center, hvis opgave blandt andet bliver at forske i besættelsen. Centrets første opgave er at komme med en redegørelse om den danske flygtningepolitik i krigsårene.

FIR

Internationalt er der noget, der tyder på, at det ikke kun er i Danmark, at efterkommere er indstillet på at deltage.

Den danske afdeling af FIR nedsatte på sit årsmøde i maj 1999 et udvalg, der består af efterkommere i FIR og repræsentanter fra Frihedskampens Veteraners unge. De skal i fællesskab komme med et forslag til fremtidig organisering.

Poul-Henrik Jensen er barnebarn af fange i Horserødlejren.

Hvem kan hjælpe?

af Erik Kragelund Nilsen

STORAA blev torpederet af en tysk U-båd den 3. november 1943 i en konvoj ved den engelske kyst. Kaptajnen og 21 andre gik ned med skibet, i alt 11 danske. 15 blev reddet, hvoraf 6 var danske.

Direktør for »Shipwreck Heritage Centre« i Hastings, England har i nogen tid arbejdet med at få STORAA og et andet skib THOMAS LAWRENCE designeret som Krigsgrave d.v.s. fredet. Henning Knudsen hjælper Dr. Marsden. Henning Knudsen og Inger Batchelor, Formand for Den Danske Kirke i Newcastle, har bedt mig om at hjælpe.

Det hele begyndte for ca. 15 år siden, da nogle sportsdykkere fandt vraget af skonnerten THOMAS LAWRENCE, som senere blev identificeret som dansk. Det tilhørte en kaffekøbmand i Danmark.

Henning Knudsen, der var ved Danmarks Radio, blev involveret og fandt en efterkommer af den familie, der ejede TL, og som nu var konsul på Santo Domingo. Senere fandt man vraget af STORAA, der lå ikke langt fra TL.

Det har voldt harme, at kun 42 år efter at skibet blev sænket, blev det solgt til et »Gravel Extraction« firma for 150 pund. Familie til de omkomne eller overlevende kan endnu være i live. Dette firma vil nu fjerne eller tilintetgøre vraget for at suge grus og sand.

Der er en anden betydning, som Dr. Peter Marsden fra Shipwreck Heritage Centre siger. Dette skib er et historisk monument. Hun er et eksempel på den type skibe og de tapre mænd, som kæmpede og døde for at frigøre os for den tyske trussel.

Disse to skibe er taget som et eksempel på, hvordan det ikke bør gøres. Situationen vil blive diskuteret i det engelske parlament i begge huse. Det er planlagt, at få BBC TV og pressen involveret. Dr. Marsdens mål er at indføre en ansvarlig måde at bevare sådanne vrage for deres historiske værdi og som krigsgrave. Der er en lov, men den bliver ikke overholdt.

Hensigten med dette brev er at bede om hjælp til at finde pårørende til de omkomne og andre oplysninger, der kan hjælpe med dette projekt. Den 7. maj er der en mindegudstjeneste i St. Nicholas Domkirken i Newcastle. Den

nye a jourførte mindebog, med navnene på dem, der blev derude, Inger Batchelor og jeg har lavet, vil blive indviet. Alle bøger og lister, der indtil nu er udgivet, har desværre haft mange fejl og mange navne manglede. Vi vil se på et udkast til det nye kirkevindue, som er planlagt og som A.P. Møllers Fond har gjort muligt. En gruppe krigssejlere vil rejse derover for at være med. Vores håb er, at vi også har gode nyheder med hensyn til STORAA til den tid. Newcastle var »hjemsted« for de frie Danske Sømænd under krigen.

Kan du hjælpe med dette projekt, vil vi gerne høre fra dig. På næste side er navnene på dem, der gik ned med STORAA, og dem der blev reddet. Der er også lidt STORAA historie. Kan du hjælpe, så ring til Henning Knudsen 39 63 03 73 eller til mig på telefon 38 11 31 25.

Peter Marsden Ph.D
Shipwreck Heritage Center
Rock-a-Nore Road, Hastings
East Sussex TN34 3 DW
Great Britain

Den Danske Kirke i Newcastle
Inger Batchelor
1 Buckland Close
Washington
Tyne and Wear NE38 7HG
Great Britain

Henning Knudsen
Tårbæk Strandvej 57
2930 Klampenborg

SS STORAA

STORAA (rederiet Hetland) lå i Grangemouth den 9. april 1940. Kaptajn Jens Fage Pedersen. Dannebrog blev strøget og erstattet med The Red Ensign og blev bevæbnet. STORAA var et af de første danske skibe under engelsk flag, der kom ud at sejle. 13 andre danske skibe blev af England overført til Fransk register. Disse skibe og STORAA sejlede i den første tid kul til Frankrig, som var desperat efter brændsel.

Telegrafisten på et af de danske skibe talte for os alle, da han sagde, »Vi beder til Vorherre om at få lov til at sejle med vore egne skibe, selvom de for fremtiden skal sejle under engelsk flag«. På de første rejser var der be-

væbnede britiske soldater ombord. Man fandt hurtigt ud af, at det ikke var nødvendigt.

STORAA lå i Casablanca, da Nordafrika blev Vichy – kontrolleret efter Frankrigs fald. Flere danske skibe og mange norske blev spærret inde. Det var dårlige tider, der var 1000 norske sømænd og flere hundrede danske. Kosten var utilstrækkelig, der manglede de mest nødvendige ting. Mange blev syge. Skibene kunne ikke vedligeholdes ordentligt. Det danske udenrigsministerium, efter tysk ønske, tilbød de søfarende hjemrejse plus tre måneders ekstra hyre. Kaptajn Fage Pedersen skrev i 1943, at hans folk havde fået tilbudt hjemrejse i alt 16 gange. Besætningerne på de danske skibe under britisk flag skrev tværs over de forelagte dokumenter, »We are in His British Majesty's Service«. Kaptajnen solgte en del af skibets stores, der ikke var brug for, det var for at forbedre forholdene for besætningen. De danske og norske søfolk blev meget dårligt behandlet af de franske myndigheder. Vichy-myndighederne opfordrede de søfarende til at tage tjeneste under fransk flag. Fra London kom der opfordringer til at flygte over til de allierede.

STORAA flagede med det engelske flag hver søndag. Da kaptajnen havde 50 års fødselsdag den 16. maj 1942, fandt anden styrmand, at det også var en passende anledning til at flage.

Flere skibe blev sejlet til og oplagt i Fransk Port Lyautey, som ligger et stykke oppe ad en lille flod, nord for Rabat. Flere sømænd forsøgte at flygte og komme til Gibraltar, og for nogle lykkedes det under dramatiske omstændigheder. Nogle roede i en lille jolle de 150 mil til Gibraltar. Styrmand Max Mikkelsen fra STORAA flygtede i oktober 1941. De var seks i båden, de blev samlet op af den engelske destroyer efter mange dage og kom direkte til Gibraltar. Tilbage i England gik han til det britiske war transport ministry og bad om hjælp til dem, der var tilbage. Han meldte sig til S.O.E. og blev sendt til Danmark. Efter krigen var han lods i Danmark.

Radiotelegrafist fra et andet skib i Port Lyautey flygtede sammen med tre andre i åben båd og kom også til Spanien. Mindst 60 danske søfolk

British Official Fotografath (Admirality). Den britiske konge besøgte regelmæssigt – og hilste på – Mercant Navys mandskab. Vi ser, at der er uuniformerede personer på billeder. Det var jo handelsflåden, sømænd fra allierede lande sejlede i.

nåede at flygte fra Vichy – franske havne og komme til Newcastle.

Fyrbøder Chr. Arnkilde fra STORAA skrev »En sømand går i krig i 1945«. Han var sammen med fem andre flygtet i en lille båd, de var seks dage undervejs og kom til Spanien. Jungmanden og messedrengen fra JOHANNES MÆRSK var med samt Matros Madsen fra STORAA. Arnkilde sendte sin beskrivelse til Frihedsmuseet.

Sommeren 1941 begyndte tyskerne i Fransk Nordafrika at røre ved spørgsmålet om de danske og norske skibe og disses besætninger. En tysk kommission kom til Port Lyautey den 5. juni. Det var Danmarks grundlovsdag, og flere skibe fejrede det med at flage med Dannebrog. Tyskerne var rasende. Kaptajn Fage Pedersen blev kaldt op til flådens kontor. Tyskerne havde protesteret. Den 17. juni kom bevæbnede franske soldater ombord. Skibets besætning fik ordre til at pakke deres tøj. De blev bragt i land og anbragt i interneringslejre.

Det er et af krigens mørkeste punkter, hvorledes danske søfolk, som med deres skibe havde stillet sig til rådighed for Frankrig for som venner at hjælpe dette land mod den fælles fjende Tyskland, nu da Frankrig havde

måtte kapitulere og fået en tysk samarbejdende Vichy regering, blev behandlet som forbrydere på en sjofel og nedværdigende måde af repræsentanter for den nation, som de uden tøven var kommet til hjælp.

I lejrene levede nu de danske søfolk under elendige forhold, både sanitært og med hensyn til proviant. Ofte blev lejrene inspiceret af tyske kommissioner, som kom fra Casablanca i fuld nazistisk krigsudrustning.

Den 11. november 1942 landede de allierede i Afrika. Skibene skulle sænkes. De franske marineautoriteter havde givet ordre til de officerer, som skulle udføre sænkningen af skibene, at de skulle foretages ved dynamit-sprængninger, men kun i et par tilfælde var denne ordre udført. I nogle skibe blev blot bundventilen åbnet. Det skete med STORAA. De internerede danske og norske søfolk blev frigivet og kom tilbage til deres skibe, dvs de kunne ikke komme til de skibe, der var sænket. Modstanderen mod invasionen var meget stærk ved Port Lyautey og de franske styrker holdt stand i to dage.

Da besætningen kom tilbage til skibene var alt, der ikke var skruet fast, væk. Der var ingen inventar. Red-

ningsbådene var tomme, der manglede årer og kompasser. Alt var enten ødelagt eller stjålet inklusive trosser og presenninger.

Amerikanerne gik i gang med at istandsætte de skibe, der kunne laves og hæve de sunkne. Efter en nødtørftig reparation blev STORAA lastet med fosfat til England. Den gik til Gibraltar, hvor den blev færdigudrustet og fortsatte sin rejse mod England. Derefter flere rejser over Atlanten.

På rejsen fra Themsen til Bristol med krigsmateriel den 3. november 1943 kl. 00.20, da det var i en konvoj med 14 skibe, og med lods ombord befandt sig i kanalen nær ved Dungeness, blev det ramt af en torpedo og sank øjeblikkelig. Et engelsk kystfartøj reddede 6 danske og 9 britiske sømænd, medens resten af besætningen, 11 fremmede og 11 danske sømænd inklusive kaptajnen omkom.

Omkomne ved torpederingen

Nummeringen er efter den liste, der blev lavet af Ministry of War Transport i Cardiff den 17. december 1943. Adresserne på de danske søfolk er c/o Royal Danish Consulate, 10 Neville Street, New-castle upon Tyne. Ikke alle britiske søfolk havde adresser. Fød-

selsdage er fra den nye a jourførte Mindebog.

- 1 Jens Fage Pedersen, 51 år, kaptajn, dansk, født 16/5/1892
- 2 Kjell Arne Brandt, 36 år, dansk, 1. styrmand, født 16/8/1907
- 5 Niels Bernhard Hansen Damgaard, 40 år, 1. telegrafist, dansk, født 19/4/1903
- 6 Leslie Mayne Reid, 22 år, telegrafist, britisk, 10 Alness Cres, Glasgow SW2
- 7 Johannes Christian Rasmussen, 53 år, bådsmand, dansk, født 4/3/1890
- 15 Laurits Christian Lilie Larsen, 30 år, 2. mester, dansk, født 17/1/1913
- 16 Kaj Lykke Jensen, 31 år, 3. mester, dansk, født 23/3/1912
- 24 Arne Hakon Soderberg, 40 år, hovmester, dansk, født 7/4/1903
- 36 Albert Edward Walls, 46 år, kok, britisk, 53 Vine Street, Suth Shields
- 38 Rasmus Nielsen Hansen, 51 år, 2. styrmand, dansk, født 16/7/1892
- 39 Carl Ejnar Mortensen, 24 år, matros, dansk, født 31/12/1918
- 41 Holger Christian Nielsen, 25 år, matros, dansk, født 14/2/1918
- 43 Bernard Griffiths, 18 år, koksmath, britisk, 42 Bethnal Green, London E2
- 47 James Varndell, 44 år, Deck Hand, britisk, født i Ackbridge

- 48 George Bradley, 31 år, Deck Hand, britisk, født i Manchester
- 50 John Hubert Smith, 27 år, D&G, britisk, White Lodge, Little Berkhamstead, Herts
- 52 Nickifor Popovici, 23 år, fyrbøder/lemper, født Rumænien, 29 Harris Buildings, Burslem Street, London F1
- 53 Alfred Nirenberg, 20 år, Fyrbøder/lemper, britisk, 11 Ickburgh Road, Clapton, London E3
- 54 James Frederick William Passfield, 30 år, fyrbøder/lemper, britisk, 71 Grenfell Avenue, Romford, Essex
- 57 Horace McDonald, Deck Hand, D.E.M.S Personnel
Lods, Watson Evans Peverly, 51 år, Channel Pilot, 257 Folkestone Road, Dover
CPR (Christian?) Djørup, 62 år, matros, dansk, han er ikke på den mandskabsliste, der blev lavet af Ministry of War Transport i Cardiff den 17. december 1943 (Født 8. september 1881).

Overlevende:

- 4 Hendrik Bødker Knudsen, 22 år, 3. styrmand, i dag Brovejen 199, 5500 Middelfart, tlf. 64 41 11 32
- 14 Hans Christian Frederick Viggo Robert Nielsen, 44 år, maskinchef
- 30 Robert Frank Alner, 20 år, britisk,

- født i Winchester
- 31 Robert Denis Adcock, 18 år, Deck Hand, britisk, født i London
- 32 John Frederick Wells, 18 år, deckhand, britisk, født i Erith
- 34 Albert Jones, D.E.M.S. Personnel, deckhand
- 39 Carl Ajnar Morgensen, 24 år, AG?, dansk (Mogensen?)
- 42 Karl Peter Petersen, 22 år, matros
- 44 Regional Robert Kibble, 17 år, mes-sedreng, britisk, født i London
- 45 Gordon Albert Charles Richardson, 16 år, kahytsdreng, britisk, London
- 46 Erick Willian Sadler, 20 år, fyrbøder/lemper, britisk, født i Wales
- 49 Samuel Stear, 33 år, fyrbøder/lemper, britisk, født i London
- 51 Joseph Buxton, 33 år, fyrbøder/lemper, britisk, født i Grantham
- 55 Harry William Rasch, 24 år, matros, dansk, født i Nakskov
- 56 Svend Aage Andersen, 36 år, matros, dansk,

Kilder:

Søfolk og Skibe, 1939-1945, Christian Tortzen Ph.D
De sejlede bare, Kapt. H.C. Røder
Den danske Sømand, J. Hjort
Loyds og andre

Ebbe Lunds Menorah til Bernadottegården Roskilde 19. marts 2000

Pige med den røde hue

I begyndelsen af oktober 1943 skete overgrebet på de danske jøder. Det tyske Gestapo, hjulpet af deres danske håndlangere, forsøgte at indfange mellem 6.000 og 7.000 jøder, mænd, kvinder og børn, for derefter at deportere dem til den tyske KZ-lejr, Theresienstadt. Men miraklet skete. Hundredevis af mennesker kastede sig over den opgave at hjælpe jøderne til Sverige.

De, der hjalp ved denne aktion, var både mænd og kvinder, unge og gamle. En af de mange kvinder, som deltog i aktionen, blev kendt som »pigen med den røde hue«. Det var Ebba Lund. Hendes modstandsarbejde begyndte som for så mange andre med trykning og fordeling af illegale blade. Gennem Kielerfamilien udviklede der sig et samarbejde, som i oktober 1943 medførte, at Ebba Lund etablerede jødetransporter over Sundet, skaffede

skibskontrakter, penge og hjælpere. Efter at de danske jøder var bragt i sikkerhed i Sverige, fortsatte transporten af illegale og eftersøgte. Det blev i det næste år til mere end 500 mennesker, som hun på den måde reddede.

Ebba Lund modtog ved en højtidelighed den 21. april 1998 en jødisk lysestage, en Menorah, af rabbiner David Baron fra Shalom Templet i USA som et hædersbevis for hendes store indsats for at have medvirket til at redde de mange tusinde danske jøder fra de tyske nazister.

Ebba Lund sagde ved modtagelsen, som blev overværet af hendes mand, Bob Dean, at hun modtog belønningen på vegne af de mange danske kvinder, som havde medvirket til, at redningsaktionen blev en succes.

Efter Ebba Lunds død i 1999 ønskede hendes mand, Bob Dean, at ly-

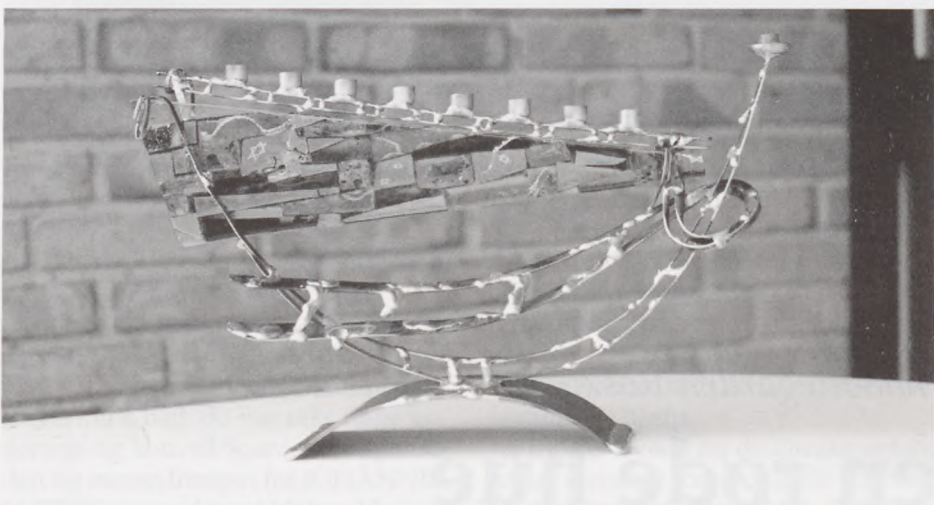

Dyrslæge Mogens Hansen, 19. marts 2000. Foto: Mogens H. Nielsen.

Emmy Reitoft, Bernadottegårdens leder, nuværende overrabbiner Bent Lexner og Bob Dean, ser på den tændte Menorah. Foto: Mogens Henrik Nielsen.

Menorah. Foto: Emmy Reitoft.

Ebba Lunds mand, Bob Dean viser Menorahen frem. Foto: Mogens Henrik Nielsen.

Bent Melchior, Bernadottegården, 19. marts 2000. Foto: Mogens H. Nielsen.

sestagen skulle have en værdig plads og tilbød, at Bernadottegården måtte få den, og ved en smuk højtidelighed den 19. marts på Bernadottegården i Roskilde blev den sat op i en vitrine i H.H. Kochs mindestue. Et indrammet skrift fortæller om danske kvinders indsats i modstandskampen, men især om Ebba Lunds indsats for at hjælpe jøder og andre flygtninge over Sundet under besættelsen.

Til stede ved højtideligheden var omkring 80 mennesker. Børn, familie, venner og tidligere kolleger – indbudte gæster og beboere, som alle var placeret ved smukt pyntede borde. Mellem bordene var Menorah'en anbragt på en forhøjning, så den kunne ses af alle. Efter en velkomst og orientering blev der sunget og talt af bl.a. fhv. Overrabbiner Bent Melchior, som især opholdt sig ved de danske jøders flugt til Sverige hjulpet af mange, mange danske, hvor Ebba Lund var en af dem. Hun blev kaldt »Pigen med den røde hue«, da den røde alpehue var hendes kendetegn, når flygtninge skulle finde frem til den frelsende båd.

Ebba Lunds ægtefælle, Bob Dean, afslørede Menorah'en, hvorefter en beboer, Anna Birch, overrakte ham en buket blomster og fortalte om sine egne oplevelser med at skjule jøder i sit hjem inden deres afrejse til Sverige.

En tidligere kollega, dyrlæge Mogens Hansen fra Landbohøjskolen, talte om Ebba Lund som kollega.

Forstander Emmy Reitoft afsluttede og bød alle gæsterne på et vel-dækket kaffebord.

Mogens Henrik Nielsen

Donation på Bernadottegården

Landsforeningen Gestapofangerne blev nedlagt i november 1998 efter mere end 50 års virke. Ved den lejlighed besluttede generalforsamlingen, at foreningens resterende formue skulle gives til de to Bernadottegårde i Hadsund og Roskilde. Tidl. medlemmer af foreningen ønskede, at beløbet til Bernadottegården i Roskilde blev brugt til en donation, og den 5. december 1999 blev Helge Kierulffs lejlighed navngivet med navnet Landsforeningen Gestapofangerne.

Ved afsløringen opridsede Mogens Henrik Nielsen nogle træk af foreningens historie. Foreningen stiftedes den 27. november 1945 under navnet: Foreningen Frøslev. Man udgav dengang et blad, der hed Frøslev-fangen. Imidlertid udvidedes mellemskredsen, og i 1949 ændredes navnet til: *Foreningen Gestapofangerne*.

I de følgende år oprettedes flere lokalafdelinger som Sjællands afdeling, Århus afdeling og Randers afdeling. Navnet blev derfor ændret til landsforeningen Gestapofangerne. Bladet ændrede navn et par gange, indtil det fik sit nuværende navn. *Modstandskampen*. Skiftende redaktører har sat deres præg på bladet, som nu er et samlende organ for alle tidligere modstandsfolk, fanger og krigssejlere.

Gennem de mange år har foreningen udøvet mange aktiviteter. Således har den stået for arrangementet i Mindeulden i Ryvangen juleaften.

Siden 1950 har foreningen i mange år alene holdt en højtidelighed på Københavns rådhusplads den 9. april kl. 12.00 med to minutters stilhed. Til dette kommer endelig de aktiviteter, som lokalafdelingerne har sat i gang: Mindehøjtideligheder, kransenedlægninger o.s.v.

Alt i alt kan Landsforeningen Gestapofangerne se tilbage på en virksom tid, der har sat sig mange spor. I de senere år havde man ikke mere

kræfter til at vedligeholde aktiviteterne og den sidste valgte formand, kaptajn J.E. Finderup, begyndte en afvikling af foreningen og dens lokalafdelinger, indtil man i november 1998 lukkede den. Tilbage er nu foreningen Gestapofangerne Randers.

Lykke Finderup, som havde været sin mand, J.E. Finderup en stor støtte i foreningens arbejde, afslørede mindepladen.

MHN

Lykke Finderup sammen med Helge Kierulff ved afsløringen af mindepladen: Landsforeningen Gestapofangerne. Foto: Emmy Reitoft.

Besættelsestidens aktører

Når diskussionen om besættelsestiden ofte finder sted mellem modstandsfolkene og yngre mennesker, er der næsten altid et spørgsmål, som er svært at besvare. Hvilke grupper af befolkningen deltog? Jeg har hørt den bemærkning flere gange, at det kun var de højtuddannede og dem, der var på »den grønne gren«. Det kan måske forklares ved, at det i aviserne – i sagens natur – er dem, der omtales i nekrologer, eller ved jubilæer. Derfor har det længe været et ønske at kunne karakterisere modstandsfolkene ved deres erhverv og efter alder. Begge dele kan medvirke til at forstå, hvem der deltog, og hvor gamle de egentlig var.

Det er nu lykkedes med hjælp fra Haderslev Byhistoriske arkiv.

Følgende var med i reg. 3 Sønderjylland optalt umiddelbart før 5. maj 1945. Det vil sige, at de, som kom til umiddelbart efter 5. maj, ikke er talt med. I alt 330 personer og katalogiseret efter erhverv:

Håndværkere: 62

Selvstændige erhvervsdrivende: 31

Ufaglærte: 47

Gårdejere: 20

Militærpersoner: 8

Politi: 8

og resten af forskellige hverv, std. præst, læge, lærer o.s.v.

Alderen er også opgivet, og den har jeg delt som flg.:

Født mellem 1920 og 1926: 131

Født mellem 1915 og 1920: 49

og resten er af ældre årgange.

Dette er ikke en fuldstændig videnskabelig statistik, men den er rimelig god til, at man i det område af landet Sønderjylland nu ved mere end tidligere. Modstandsfolkene var ungdommen, den ganske almindelige ungdom, der tog slæbet.

Kaj Christensen

RUNDE DAGE

*Ved Minna Dahl,
Sdr. Fasanvej 53, 4th
2000 Frederiksberg, tlf. 38 19 68 06*

Der var desværre tilgået »Runde dage« i sidste nr., at Karen Schlätzer fyldte 75 år. Dette var en fejlindsendelse. Karen har et helt år endnu, hvor hun kan glæde sig over sin unge alder. Og så kommer for sent indsendte lykønskninger:

3. april
Erik Gran, 80 år
Guldøjevænget 33, 5260 Odense SV

5. april
Gunnar Emil Nielsen, 80 år
Folemarksvej 6, 2605 Brøndby

13. april
Carl Laugesen, 80 år
Sagasvej 13, 4700 Næstved

22. april
Frede Briksby, 85 år
Mariehøj Allé 70, 2970 Hørsholm

30. april
Jacob Skjøerlund, 80 år
Morbærvej 45, 6600 Vejen,

4. maj
Jens Hincheli, 80 år
Lundtofteparken 34, 2800 Lyngby

26. maj
Peder Carl Ljørring, 80 år
Haraldsgade 40, 3., Kbh N

30. maj
Bruno Johansen
Dyrehavevej 106 1.tv, 6000 Kolding

2. juni
Svend Holm, 80 år
Svendborgvej 9, 4000 Himmelev
Roskilde

Karen Jensen, 75 år
Sdr. Havnevej 47, 9982 Aalbæk

14. juni
Svend Andersen, 80 år
Rosenvænget 24, 3390 Hundested

16. juni
Kaj Barckholdt, 80 år »Buchenwald«
Birkebo, Hellebo Park 98,
3000 Helsingør

21. juni
Leon Petersen, 80 år
»Dachau 142638«
Sallingvej 19, 3.th, 2720 Vanløse,
ikke hjemme på dagen

22. juni
Niels Ahlmark, 80 år
Horserødvej 12, 2100 Kbh Ø

23. juni
Jørgen Leth, 80 år »Buchenwald«
Øster Sundbyvej 41, 9000 Aalborg

24. juni
Olga Vadsager, 75 år
Sandgade 10, 9850 Hirtshals

25. juni
Poul Riis, 85 år »Dachau 136824«
Hostrupgade 9, 4200 Slagelse

26. juni
Karna Holm, 85 år
Kongensgade 4 B, 7000 Fredericia

Poul Søndergård, 75 år
Sygehusvej 6 B, 9240 Nibe

30. juni
Børge Poulsen, 80 år
Brobjerg Parkvej 97, 8250 Egå

2. juli
Svend Aage Andersen, 80 år
Esbern Snaresvænget 20, Odense

3. juli
Eva Bertelsen, 80 år
C.F. Jessensvej 1, 8200 Århus N

Sylvia Daugård, 75 år
Strubjerg 90, 2., 9400 Nr. Sundby

4. juli
Sonja Romanus, 65 år
Poul Buaasvej 27, 9000 Aalborg

Kai Bjørn Karbo, 80 år
Lilleøvej 3, Askø, 4930 Maribo

Karl Peter Madsen, 80 år
Jupitervej 6, 9200 Aalborg SV

9. juli
Jørgen Hedegård Larsen, 80 år
»Neuengamme, Buchenwald, Mühlberg«
Højvænget 2, 5230 Odense M

14. juli
Aage Jensen, 80 år
Vikær Toften 2 D st, 8240 Riisskov

16. juli
Knud Bjarkov, 75 år
Strandvejen 16 B, 2100 Kbh Ø

17. juli
Hans Jensen, 80 år
Sdr. Havnevej 47, 9982 Aalbæk

21. juli
Else Rasmussen, 75 år
Tværvej 1, 5853 Ørbæk

Gunnar Trensøl, 75 år
(54571)
Gludsmindevej 30, 7100 Vejle

23. juli
Mette Marie Rasmussen, 80 år
Valdemarsgade 42 st, 7100 Vejle

25. juli
Jens Wulff, 85 år
Grønland 34, 8500 Grenå

27. juli
Kathrine Hanberg, 85 år
Holballe 3, Tandslet, 6470 Sydals

Rachel Krasnik, 95 år
Sydskånningen 96, 2800 Lyngby

29. juli
Frede Toftgård Jensen, 75 år
(Dreibergen-Bützow)
Løvsangervænget 15, 5210 Odensen NV

30. juli
Poul Sminge, 75 år
Olufsvvej 3, Kistrup, 8900 Randers

31. juli
Eli Børge Larsen, 80 år
»Krigssejler«
Ruskær 2, 2., 2610 Rødovre

1. august
Svend O. Sørensen, 75 år
Løkkegade 19, 9000 Aalborg

2. august
Harry Hansen, 75 år
Juelsparken 8, 1, 9210 Aalborg SØ

3. august
Henning Jensen, 75 år
Flintevej 21, 9000 Aalborg

11. august
Agnes Liliequist, 80 år
Isafjordsgade 12, 2300 Kbh S

14. august
Axel Ahlefeldt-Laurvig-Lehn, 90 år
Fåborgvej 258, Hvidkilde,
5700 Svendborg

PS: Kære venner ude omkring i foreningerne, hjælp mig: Jeg har så mange skuffede mennesker, der ikke har fået deres fødselsdag i bladet, for ikke at tale om dem, der får den i 2 måneder efter dagen på grund af for sen indsendelse. Der er også tit forkert adresse eller nogen er afgået ved døden. Jeg ved godt, at det er svært at holde styr på tingene, når man bliver gammel – men det er det også for mig. Men ellers – god sommer allesammen.

*Husk at indsende Runde dage
for sidste halvår af 2000*

Tale i Mindelunden

den 4. maj 2000

for ca. 4-5000 mennesker

Vi kan i år fejre 55 års-dagen for Danmarks befrielse – en aften, som også jeg kan huske. Den aften står – sammen med enkelte andre begivenheder – helt klart i min erindring, og det trods det jeg kun var 9 år gammel. Og hvad jeg ikke kan huske eller har oplevet, det har jeg til gengæld hørt og læst om igennem mine mange år i Frihedsfonden.

Nu var det selvsagt ikke så meget 4. maj, der optog os i fonden, men derimod årene før denne glædens dag.

55 år uden krig – i hvert fald i Danmark, men åbner vi for vores fjernsyn, ja, så vælter det direkte ind i vores stuer. Krigshandlinger, der er så tragiske, at det næsten er ufatteligt.

Jeg ser sult, død og elendighed – jeg ser ganske uskyldige mennesker, kvinder og børn ligge skudt ned på åben gade.

I fjernsynet viser de os også massegrave, naturkatastrofer og billeder af mennesker, der sulter, mennesker, der er så tynde og syge af mangel på mad, vitaminer og medicin. Verden er ikke så meget anderledes, end da I KZ-fanger kom hjem fra de tyske lejre. Rædslerne er bare rykket lidt længere væk.

Med den viden og de ressourcer, vi i vores tid har, er det så meningsløst, at der føres krige, og at folk dør af sult.

Sagde jeg ingen krig i Danmark? – ja, det gjorde jeg vist, men er det ikke ligesom det ulmer lidt en gang imellem, måske ikke ligefrem optræk til krig, men en tendens til optøjer, gade-uro, og det der måske er værre. En tendens til noget, vi bestemt ikke vil tolerere.

Mange fremmede har banket på vores dør, og rigtig mange er blevet lukket ind. Mange fungerer utroligt fint i det danske samfund, tilbage er så – tror jeg – et ganske lille mindretal, der ikke fungerer så godt, som det kunne ønskes, og så slår danskerne hælene i.

For selv om vi danskere af og til brokker os lidt, så synes vi alligevel, at vores land er et lille paradis. Og jeg er da også stolt af, at vi i dette land har næstekærlighed nok og råd til at lukke døren op med et velkommen til Danmark.

Knap så stolt er jeg, når talen falder på vore ældre medborgere – dem der ikke kan findes plads til – dem der – som det så smukt hedder – skal blive så længe som muligt i eget hjem, og det trods det, at mange er tvunget til at ligge i deres senge hele døgnet, ventende på, at der skal komme et menneske fra kommunen 3-4 gange i døgnet – for mad og lidt renlighed skal der jo til.

Tænk at man her i landet kan ligge død i sin lejlighed i ugevis – ja, endog i månedsvis. Tænk at de ældre betyder så lidt for familien og naboerne. Tænk hvis vi havde ældreboliger og plejehjem nok. Tænk hvis der ikke manglede personale på vore plejehjem. Tænk hvis personalet efter endt arbejdsdag kunne gå hjem med en god samvittighed – i dag var en god dag – i dag var der tid til lidt socialt samvær eller til at holde en dårlig beboer i hånden.

Ja, vist er det ønsketænkning, men det ville nu gøre mange af os mere trygge, og det ville ikke være helt så skræmmende at blive gammel. Hvor ville jeg dog være stolt over at være dansker.

Det har allerede på nuværende tidspunkt været et begivenhedsrigt år. Først årtusindskiftet, senere dronningens fødselsdag. Begge dage var en festligholdelse så bragende flot, som jeg ikke mindes at have oplevet før. Ind imellem var der 9. april, 60 års dagen for den tyske besættelse af Danmark, dagen der hvert år højtideligholdes på Københavns Rådhus. Hvis jeg lige ser bort fra 50 års dagen, tror jeg aldrig, jeg har set så mange deltagere som i år.

Efter så mange år er det glædeligt, at så mange mennesker kan samles til 9. april, 20. april og 4. maj arrangementerne. Det gør mig især glad at se så mange unge, der møder op på disse mærkedage.

Tak til arrangørerne for det store arbejde, der udføres på disse mærkedage.

En stor og varm tak til alle, der igennem disse mange år har været med til at gøre 4. maj dagen her i Mindelunden så smuk og højtidelig, som den er hvert eneste år.

Det er dejligt at opleve og godt at vide, at det løfte, I i sin tid gav, stadig holdes i hævd.

»De skal ikke blive glemt«.

Anna-Lise Clausen

Læserbrev

Må jeg bede alle endnu en gang læse Carl Scharnbergs ord og se på Ulla Rishøjs tegning på side 19 i bladet nr. 2/april 2000.

Aldrig så jeg min far sådan, men jeg så fortvivlelsen i øjnene over, at der stadig ikke er fred på jorden – den fred, som I kæmpede så hårdt for med jeres liv som indsats. Selv hører jeg til den ængstelige type. Jeg har dog lært, at det ikke er fejlt at indrømme, at man er bange – men at man kan være modig på mange måder, og at også en lille indsat for at skabe fred mellem jordens befolkning er af betydning. Derfor kan jeg blive rasende – mildt sagt – over indlægget i bladet side 7 (stadig nr. 2/april 2000) skrevet af den tyske ambassade. Tonen passer overhovedet ikke til den holdning, mange tyske politikere dagligt giver udtryk for i de tyske medier, eller er den pågældende, der har skrevet indlægget, virkelig så blåøjet?

Det må endelig blive klart for ambassadens medarbejdere, at det

ikke drejer sig om, at en eller anden tysk myndighed skal *tillade* de mænd og kvinder, der blev tvunget til slavearbejde at afsende en ansøgning om erstatning. Disse mennesker har ret til en officiel anerkendelse af den uret, der blev begået mod dem. Desværre er mange, i hvert fald i udlandet, så dårligt stillet, at enhver økonomisk erstatning kan hjælpe dem til at leve den sidste tid nogenlunde menneskeligt, derfor drejer det sig for dem om, at pengene hurtigt bliver fordelt.

Hvordan den tyske ambassade på den ene side kan skrive, at det er for tidligt at gøre sine krav gældende, på den anden side vil de være behjælpelige med at registrere folk – samtidig tales om godkendte berettigede personer – godkendt af hvem? At der ikke er brug for en advokat, betvivler jeg meget – uden det arbejde, som f.eks. K.v. Münchhausen og hans kreds har ydet, hvor ville hele sagen så være nu? Når retten i Stuttgart kan af-

give en kendelse om, at Villy Mørk Jensens krav mod Bosch er forældet – når en medarbejder fra den tyske ambassade i Danmark kan skrive et brev på tysk og sågar bynavnet på tysk til en enke efter en dansk modstandsmand – ja, så tror jeg, der stadig er brug for en advokat og andre hjælpere i denne sag.

Havde modstandsfolkene dengang ventet på de daværende myndigheders tilladelse til modstand mod Nazi-Tyskland, ville Danmark i dag ikke være et frit og demokratisk land... og havde alle modstandsfolk i hele verden bare ventet og ventet dengang, ja, så havde medarbejderne i den tyske ambassade ikke nu haft mulighed for at lære noget om, hvordan man forholder sig som repræsentant for sit land... Jeg beder jer, hjælp dem på vej og giv ikke op. Det drejer sig om **jeres ret**, og I hjælper mange af jeres kammerater over hele verden.

Anni Mørk

Missionær Holms flugt fra England

Et medlem af foreningen er kommet med dette indlæg, som han synes, vi skulle sætte i bladet. Det er 60 år siden dette skete, og selvfølgelig vil vi gerne opfylde hans ønske.

Datoen, hvornår det er skrevet, har vi ikke, men det har nok været september, oktober 1939, hvor tyskerne gik ind i Polen, og England erklærede Tyskland krig.

Så dette er beretningen.

7 danske på flugt fra en af Englands mest luftruede byer

Missionær Holm, Kildegade, der i går vendte hjem fra Grimsby efter en be-

væget rejse, fortæller indtryk fra et England, der er beredt.

Et gribende indtryk: De små pludrende børn under evakueringen

Vi har i den senere tid bragt beretninger om horsianere, der med flugtliggende hast er vendt hjem fra det krigsformørkede udland.

Størsteparten er vendt hjem sydfra, men i går kom en horsianer hjem fra en af Englands mest luftruede byer efter en dramatisk rejse med den sidst afgående danske damper fra England.

Det er missionær R. Holm, Kildegade, der i de sidste 6 år, hvert år, har

virket som missionær blandt danske fiskere i verdens største fiskerihavn, Grimsby, ved Englands østkyst, et par hundrede miles nord for London. Missionær Holm rejste hjem sammen med 5 danske kvinder. 3 fra missionshjemmet i Grimsby og 2 danske fiskerkoner, den ene med et lille barn, og han er i stand til at fortælle interessante indtryk fra den bevægede hjemrejse, der var rig på vanskeligheder og spænding.

På flugt fra den truede by

Jeg har, fortæller missionær Holm, i de sidste 6 år hvert efterår, fra juli til

november måned opholdt mig blandt danske fiskere i Grimsby. Hvert år plejer ca. 150 danske fiskekuttere at fiske på Doggerbankerne og under Island, og alle sælger de deres Fisk i den imponerende fiskerihavn i Grimsby, hvor den danske sømandsmission har et hjem for de danske fiskere.

Jeg var så sent som i fredags ikke indstillet på at tage hjem fra England, men fredag middag – efter at bombardementerne i Polen var indledt – anmodede fiskerne mig indtrængende om at rejse, og vi måtte opløse hjemmet, hvor der virker 3 danske kvinder. Vi forsøgte at tage eksportdamperen fra Grimsby til Esbjerg, men vi fik den besked, at man ikke kunne have os med. Der går hver uge to danske eksportbåde fra Grimsby, men de har kun plads til et meget begrænset antal passagerer.

En hjælpsom fiskeskipper

Vi besluttede derefter at tage over Harwich, og da der havde sluttet sig to danske fiskerkoner og et lille barn til os, ville jeg leje en bil for at komme dertil. Udsigterne var ikke de allerbedste. For det første kunne vi ikke få en bil, da næsten alt kørende var inddraget af regeringen, og for det andet var det umuligt at få billet med jernbanerne, som var helt optaget af tropetransport og evakuering. Yderligere turde man ikke love os, at vi kunne komme med damperen fra Harwich. En dansk fiskeskipper, Otto Marquadsen, kutteren *Envicta* af Skagen, viste sig nu enestående hjælpsom og imødekommende. Han tilbød at tage os alle med i sin kutter til Esbjerg, men vi stødte nu på den vanskelighed, at kvinder ikke må komme i Grimsby Havn.

Vi opnåede dog omsider dok-politiets tilladelse, men kun under den forudsætning, at emigrationspolitiet gav sit tilsagn. Vi kunne ikke finde en repræsentant for dette politi, og jeg måtte ud på en 3 timers kørsel gennem det mørkelagte Grimsby. Vi kørte i rasende fart, og det var en af de uhyggeligste ture, jeg har været med på, men resultatet forblev negativt, og vi måtte opgive at tage med fiskekutteren til Danmark.

På havet, da krigen blev erklæret

Jeg henvendte mig påny til bilselskabet, der tidligere havde afvist mig, og det lykkedes nu at få en bil til Harwich, der ligger 180 miles fra Grimsby. Vi startede lørdag morgen, ad omveje og biveje (hovedvejene var

optaget af militær og evakuering), nåede vi lørdag eftermiddag til Harwich, hvorfra damperen *Jylland* skulle afgå kl. 18.30. Kaptajnen viste sig så imødekommende, at vi aldrig skal glemme ham – og heller ikke hovmesteren, Hr. Nielsen – hvad han gjorde for os. Skønt der var fuldt optaget på damperen, skaffede han os 1. klasse og fribillet, idet vi havde fribillet med damperen fra Grimsby, som ikke kunne have os med. Vi sejlede lørdag aften – gennem en snæver rende mellem u-bådsnettene i indsejlingen – og søndag formiddag, da krigen blev erklæret, var vi midt ude i Nordsøen. Mandskabet gik straks i gang med at male Dannebrogssflag på skibssiderne og på lugerne af hensyn til flyverne. Vi var glade og lettede, da vi nåede Esbjerg havn, uden der var sket noget.

Grimsby spækket med militær

Når det gjaldt så stærkt om at komme bort fra Grimsby, skyldes det, at alle regnede med, at Grimsby først af alle engelske byer ville blive taget under behandling af det tyske luftvåben. I Grimsby ligger ikke alene verdens største fiskerihavn, men tillige marinenedepoter, således i Emminghams dokker ved Grimsbyen en af marinens koksforsyninger. Der er flyvestationer i en radius af 6 miles fra byen. Radiostationerne m.m. så byen er stærkt udsat.

Der er derfor opstillet ikke mindre en ca. 2000 luft-kanoner i en kreds omkring Grimsby, og allerede forrige mandag blev f.eks. det engelske sømandshjem inddraget af regeringen, og bemanded med militær. I lørdags skulle der til Grimsby ankomme 15.000 soldater, og i den sidste månedstid har mange af de i Grimsby hjemmehørende engelske trawlere, bemanded med marinere, været anvendt til minelægninger.

Leende og pludrende børnekolonner på vej ud af den truende by

Fredag formiddag ankom en flådeafdeling på en halv snes store slagskibe. Den blev liggende til lørdag, da den lettede og gik mod øst, mod Nordsøen. Alle i byen var forsynet med gasmasker, også vi, men vi måtte naturligvis aflevere dem ved afrejsen. Torsdag og fredag i sidste uge evakueredes børn og unge mødre til bombesikre lejre, der var oprettet 6-7 miles fra Grimsby.

Jeg glemmer aldrig kolonnerne af små, glade og uforstyrrede børn, der

drog ud på landet, med deres gasmasker ved siden, som om de skulle på skovtur og have madkassen med. De små smilede og pludrede, og på baggrund af alvoren kunne det få en til både at le og græde.

Rolig og beslutsom stemning i fuldstændig kontrast til septemberkrisen i fjor

Hvordan var stemningen i befolkningen?

Den var af en sådan art, at den gjorde et dybt indtryk på mig. Jeg var også i Grimsby under septemberkrisen i fjor, og da var befolkningen nedtrykt og nervøs. I år var den helt anderledes. Der var ingen begejstring, men heller ikke spor af nervøsitet eller angst. Der var ro, fasthed og beslutsomhed. Ligegyldigt, hvem man talte med, så hed det – Det er meningsløst og utroligt, men nu skal vi altså til det, og så skal det gøres grundigt og til det sidste.

Ja, det var en mærkelig koldblodighed. Trods gasmaskerne og uhyggelige forberedelser, smilte folk helt hverdagsagtigt, en mærkelig kontrast til stemningen for et år siden.

Folk stoler på flåden, og den er også imponerende. Alle bidrager til at gøre flåden stærk. Cigaretter og tobak er i de sidste dage steget med en penny pr. pakke, og denne går til flåden. Folk kalder den kanon-pennyen, og de betaler den med et smil. Englænderne er et yderst sympatisk folk, slutter missionær Holm. Jeg håber inderligt, at jeg må kunne vende tilbage til min gerning i Grimsby inden længe. Den gerning har taget mit hjerte allermost.

PS: Lad os håbe, at det aldrig sker igen. Dette var kun en enkelt sag af det, som ellers skete ude omkring os.

Pressemøde

Besættelsestiden i billeder

Den 7. april blev Nationalmuseets CD-Rom med ca. 9000 billeder fra besættelsestiden præsenteret i Frihedsmuseets udstilling.

Denne CD-Rom har foruden billederne også 9 korte videosekvenser som en introduktion til vigtige sider af modstandskampen.

»Besættelsestiden i billeder« er et godt supplement til tidligere udgivne skriftlige materialer om besættelsen, men særlig værdifuld må den være til at undervise de ældste elever i folkeskolen, gymnasier og fagskoler.

Museumsinspektør Henrik Lundbak »surfede« rundt i systemet og på storskærm kunne vi gæster se, at søgningen var meget fleksibel. Der kunne søges på tidsafsnit, emner, gadenavne, enkelte ord, alt i samme søgning.

Mere problematisk er det måske at historielæreren eller andre, der anvender CD-Rom'en gennem det interaktive element, som det også er, kan redigere tekster, indlægge egen tekst til de billeder, der er her. Kan være godt, men sandelig også skidt.

Det historisk korrekte – hvis noget sådant findes – kan forvanskes! Men ved alle nyopfindelser/opdagelser, kan både bruges og misbruges.

Hvor meget af modstandsarbejdet, herunder sabotagen og våbenmodkastninger uden for det Storkøbenhavnske område, der er medtaget, og hvor nøjagtigt dette er beskrevet, er

ikke undersøgt tilstrækkeligt, men er der nogle »huller« eller er nogle ud-sagn forvansket, så vil museet sikkert blive gjort opmærksom på dette og så sørge for, at det bliver rettet.

CD-Rom'en kan imidlertid være med til at vise genstande, breve og andet, som nu henligger i Frihedsmuseets arkiver, fordi der ikke er plads i udstillingen.

Foruden introduktionen fik MODSTANDSKAMPEN også en video med navnet »Modstandsfolk fortæller«. På denne video fortæller modstandsfolk deres version af de enkelte handlinger, som de oplevede dem »dengang«. I elevhæftet er disse handlinger beskrevet.

Andre materialer, som er specielt fremstillet til skolebrug i folkeskole, gymnasium, HF og Voksenuddannelserne, findes i Nationalmuseets Undervisningscenter.

Når en ung mand kan sige: »En frihedskæmper var en, der kæmpede mod russerne«, må man tro, at hans historielærer formentlig ikke har anvendt noget af Frihedsmuseets materiale – selv om det kan fås gennem Skoletjenesten.

Uanset hvor godt et materiale vi har om den tid, er det intet værd, hvis det ikke anvendes.

Kaj Christensen

Fødselsdag

26/4-2000

Vagn Foldager i et »tænksomt øjeblik«.

80. Tidligere postforvalter **Vagn Foldager**, Havrevænget 21, Odense NV, i dag.

Vagn Foldager er fra Glumsø og begyndte ved postvæsenet i Sorø i 1936. I de 47 år, han var aktiv inden for etaten, gjorde han tjeneste ved over 30 forskellige posthuse landet over. I 1954-60 var han knyttet til Post Giro og blev derefter udnævnt til postforvalter med postekspedition Odense V, hvor han virkede til pensioneringen i 1983.

I et par år var Vagn Foldager, der blev kendt som en indsigtfuld og ihærdig tjenestemand, tillidsmand for Dansk Post- og Telegraafforenings såkaldte »de avanceredes gruppe«, ligesom han i 1980-81 var formand for forbundets Sønderjyllands- og Fyns-afdeling.

Under besættelsen deltog han i modstandsarbejdet, først i Århus, siden i Løgstør, hvor han deltog i planlægning af sabotage og våbenmodtagelser. Den 9. marts 1945 blev han arresteret og den 15. løb han fra Gestapo uden for arresten i Kong Hans Gade efter at have været til afhøring på Højskolehotellet under tortur. Han blev under flugten ramt i højre overarm, som lammedes. Han blev indhentet af en sportstrænet Gestapomand og sendt til Frøslevlejren den 11. april. 14 dage senere kom han med De hvide Busser til Sverige, hvortil han kom på sin 25-års fødselsdag dagen efter. Først den 18. maj, 14 dage efter befrielsen, kom han hjem til Danmark.

Donation

Til Hr. Villy B. Jensen, formand for Sammenslutningen af danske fanger fra Frihedskampen, Lindevej, Helsingø.

Hermed en donation stor: 5.000 kr.

Gerne til anvendelse for bevarelse af Frøslevlejren for at hylde faldne kammerater i kampen for Danmark 1940-45 fra een, som undgik at komme der efter et ophold i Shellhuset og Vestre Fængsel.

*Med dyb respekt
Venligst
Fini Max Famer*

Sammenslutningen af danske fanger fra frihedskampen 1940-45

Repræsentantskabsmøde

Sammenslutningen afholdt ordinært repræsentantskabsmøde den 15. marts 2000 kl. 13.30 i Parolesalen på Halmtorvet. Alle foreninger, på nær Theresienstatforeningen, var repræsenteret. Som gæst var Anna-Lise Clausen. Dagsorden ifølge lovene.

Formanden, Villy B. Jensen, bød de fremmødte velkommen, og sammen mindedes man de kammerater, der var bortgået i løbet af året.

Som dirigent valgtes Anna-Lise Clausen, som derefter takkede for valget og konstaterede, at repræsentantskabet var lovligt indvarslet. Oplæste endvidere navnene på foreningernes repræsentanter. Herefter oplæste sekretæren Solveig Skjøtt protokollen fra sidste repræsentantskabsmøde, som blev enstemmigt godkendt med akklamation.

Formanden redegjorde herefter for, hvad der var sket i det forgangne år. For det første havde det været på tale endelig at forhøje hædersgaven med et klækkeligt beløb. Forslaget havde været til første behandling i Folketinget og var blevet enstemmigt vedtaget af 175 folketingsmedlemmer. Anden behandling sker den 16. marts og plejer kun at være en formssag.

Forhøjelsen for den alm. hæders gave på i dag kr. 1.700 vil i fremtiden stige til kr. 3.000 pr. kvartal, altså kr. 12.000 årligt. For de personer, der i dag modtager kr. 2.150 pr. kvartal, stiger beløbet til kr. 3.450 pr. kvartal og bliver således kr. 13.800 årligt. Forhøjelsen skulle gælde fra 1. januar 2000 med udbetaling 1. april.

Angående tysklandsrstatningerne for tvangsarbejderne i KZ lejrene havde der været en større interesse end ventet. Formanden havde modtaget og afleveret knap 100 skemaer. Dertil kommer alle dem, der er sendt direkte fra foreningerne. Desværre har der været en del forvirring om sagen, men det står fast, at der er et beløb til rådighed på i alt 38-40 milliarder kr. Det kniber dog med at få et klart billede af fordelingsnøglen. Forretningsudvalget samt nogle foreningsformænd havde været til et

møde i Frihedsmuseet med friherre v. Münchhausen samt pressen for at få det belyst nærmere.

Inden mødet havde der været et møde med Münchhausen på hans hotel, for der var sket det, at man fra hans kontor i Tyskland havde bedt ansøgerne om deres bankkontonr. Man havde forklaret ham, at dem udløser vi ikke.

Formanden bad derfor ansøgerne om ikke at opgive bank – eller giro-numrene. Hvis – eller når pengene vil blive udbetalt, vil det foregå gennem de respektive foreninger, der kan sige god for, at det er den rigtige person, der modtager pengene.

Villy Jensen oplyste endvidere, at der skulle have været et møde den 8. marts med Münchhausen og en advokat fra Tyskland, men dette møde var blevet udsat, fordi hele sagen kommer for i den tyske Rigsdag om kort tid, og så ville vi have en bedre rettesnor om deres holdning og fremgangsmåde. Der havde været stor interesse fra andre advokater, specielt amerikanere for at overtage vores sager, at de har tilbudt Münchhausen store beløb for at overtage.

Formanden meddelte om Frøslevlejren, at man nu var kommet så langt, at selv politikerne kan se, at det ikke er hensigtsmæssigt, at der ligger en vognmandsvirksomhed i det, der skulle være en mindepark for ca. 400 døde kammerater. Derudover er man også blevet opmærksom på, at der er anlagt to asfalterede parkeringspladser i fangelejrområdet. Desværre – for dem – har det vist sig, at de har »glemt« at ansøge om tilladelse til at anlægge disse. Desuden klages der over al den støj, der i øvrigt kommer fra lejren.

I øjeblikket forhandles der mellem Statskovrideren, der repræsenterer ejeren af jorden, Skov- og Naturstyrelsen og Rigsarkivaren på den ene side og »Den selvejende institution« på den anden side. Det nye er nu, at Ole Sohn og Hans Engell har bedt Statsministeren om at få sagen bragt på plads.

Formanden afsluttede sin beretning med at anbefale, at forretningsudvalget er selvskrevet til at deltage med stemmeret på repræsentantskabsmøder, idet det ellers vil gå ud over foreningsrepræsentanterne. Det blev enstemmigt vedtaget af forsamlingen. Formandens beretning blev godkendt med akklamation.

Derefter fremlagde kassereren Harry Henriksen et meget fint regnskab som var omdelt i forvejen. Også det blev godkendt med akklamation.

På valg var henholdsvis kassereren Harry Henriksen, sekretæren Solveig Skjøtt, revisorerne Salle Fischermann og Johs. Damsgård og suppleant Peter M. Madsen. Alle blev genvalgt med akklamation.

Formanden for Bernadottegårdens bestyrelse Mogens H. Nielsen meddelte, at der på Bernadottegården bor 35 af vore kammerater, så der er lang ventetid især til Bernadotteparken. Oplyste at arbejdet er præget af, at Bernadottegården 2001 bliver overtaget af Roskilde kommune. 2 personer er tilbudt at sidde i den nye bestyrelse.

Redaktøren, Kaj Christensen, oplyste, at det så småt begynder at gå nedad med bladet, bladet kan kun køre til der er 1.300 abonnenter, i øjeblikket er der 1.460.

Formanden bekendtgjorde, at det fremover er Kirkeministeriet og Helligåndskirken der står for alt, hvad der hører under »Flammen« og Mindestenen.

Herefter sluttede repræsentantskabsmødet, og dirigenten takkede for god ro og orden. Ligeledes takkede formanden Anna-Lise Clausen for et godt ledet møde samt en tak til forsamlingen. Klokken var 15.50.

Solveig Skjøtt
sekretær

Da tyskerne kiggede dybt, gav det pote

Børge Mikkelsen var en klør i 14-års alderen, da han i besættelsens sidste efterår 1944 blev påmønstret det gode skib »Albatros« af Hobro. Han sagde med glæde sit bagerjob farvel, nu skulle der sejles, og det var flinke folk – de, der tog imod, da han mønstrede »Albatros« i Randers Havn.

Skipperen, der også var ejer, hed Peter Rasmussen. Han boede i Mariager.

»Albatros« skulle en tur til Assens på Fyn, og lasten var tomme tønder.

Børge Mikkelsen, yngstemanden, blev under rejsen sat til forskellige småjobs, og han nød sin første søtur. Nok lagde han mærke til, at motoren af og til satte ud, men spekulerede ikke videre over det, før en fortalte, at motoren gjorde så alvorlige knuder, at de var nødt til at afbryde rejsen for at gå ind til Kolding for reparation.

Børge Mikkelsen var igang i kabyssen, da »Albatros« lagde til i Kolding Havn. Menuen stod på sødsuppe og stegt flæsk, og knægten var ved at gøre måltidet færdigt, da en af kollegerne stak hovedet indenfor og sagde, han skulle gå med en tur op i byen. Til et bestemt cafeteria.

»Nej, det har jeg da ikke planer om«, svarede knægten tilbage. Undrede sig såre over, at folk kunne være sådan. Nu stod han lige og lavede mad til dem. Mærkelige fyre.

Børge var stadig i arbejde i kabyssen, da tre tyske lastbiler kørte op foran skibet, og soldaterne sprang ud. Han blev hevet op på dækket, fik en maskinpistol i ryggen.

Tyskerne begyndte at losse lasten. De tomme tønder blev sat op på kajen, og der var fyldt pænt op, da der med eet viste sig noget andet i lasten: Våben og ammunition. I alt ca. 13 tons.

En fed fangst

Både Børge og tyskerne gjorde store øjne. Unægtelig en fangst af de store.

Børge blev indsat i varetægtsarrest på Koldinghus. Forhør på forhør fulgte, men efter to måneder var tyskerne overbevist. Den 14-årige havde ikke anet en disse om lastens egentlige indhold. Han slap fri mod at underskrive en erklæring om, at han aldrig ville modarbejde den tyske værnemagt.

Besættelsesmagten havde ret i, at den havde gjort en fed fangst. Våbenlasten var bestemt for den danske modstandsbevægelse i det sønderjyske område, og det var indholdet af ikke færre end 90 containere, der nu var faldet i de forkerte hænder.

Containerne var taget ned fra luften på Randers-egnen. Indholdet havde været opmagasineret i Randers, og modstandsbevægelsens jyske ledelse havde fundet, at den sikreste transportvej sydpå var med skib. »Albatros« blev hyret til opgaven, og dens besætning – minus yngstemanden – vidste hvad rejsens hovedmål var.

Det var nemlig ikke Assens, men Kolding. Her skulle skibet lægge ind med fingeret motorbesvær, og så ville lasten blive losset, når lejlighed bød sig – og våben og sprængstof fordelt til de rette folk.

Lastningen på Randers Havn var gået glat, og papirerne udfyldt. Da tyskerne kom om bord i Kolding, studsede de over, at papirerne fortalte om en last af tomme tønder, der skulle fragtes fra Assens til Randers.

I stedet vidste tyskerne, at »Albatros« var kommet fra Randers og skulle til Assens!

Den svage mistænksomhed blev større. Og da Gestapo samtidig erfarede via Århus, at der skulle holdes øje med et skib under navnet »Albatros«, slog de til.

Børge Mikkelsen, skibsdreng på Albatros på turen med våben, »uden at vide det«.

Største tab

Skipper Peter Rasmussen og hans folk havde lugtet luntet og havde gjort sig usynlige, inden den tyske klapjagt satte ind. Peter Rasmussen kom til Sverige, og krigen ud var han fører af en svensk kutter, der hentede flygtninge i danske havne.

Da han i maj 1945 vendte tilbage til Mariager, fandt han sit hjem nærmest ødelagt. Tyskerne havde taget huset i brug som kontorer, og der blev lavet mad til flygtninge.

Sagen om den uheldige våbensending red den jyske modstandsbevægelse som en mare krigen ud. Modstandsbevægelsen erkendte, at der var begået fejl, og alle senere våbenlaste blev afviklet uden brug af skibe.

Våbentabet var det største samlede, modstandsbevægelsen havde, skriver Jens Toldstrup, leder af den jyske modstandsbevægelse, i sin erindringsbog »Uden kamp – ingen sejr«.

Efter besættelsen kom det frem, at modstandsbevægelsens forbin-

delsesmand til Gestapokredse – Jønne i Århus – allerede to døgn før begivenhederne i Kolding havde fået praj om, at tyskerne var på kig efter »Albatros«.

Jønne glemte imidlertid at gå videre med sine oplysninger. Han havde på det tidspunkt nok at gøre med at skjule sig for razziaer, tyskerne satte ind overalt.

»Vi følte os meget skamfuld, da vi havde en fornemmelse af, at det kunne være undgået, hvis vi havde været noget mere påpasselige, skriver Jens Toldstrup i sin erindringsbog.

Børge Mikkelsen, yngstemanden fra »Albatros« kom siden ud at sejle – så rigeligt endda. Han bor i dag på Snebærvej i Helsted ved Randers, og husker begivenhederne dengang, som var det i går.

(Fra bogen 1940-45, Mariager Fjord, træk af besættelsestidens historie, forfatter: Jørgen Toubo).

Efterskrift

Hvad ovenstående historie ikke fortæller, følger her:

Det lykkedes som sagt besætningen på »Albatros« at gøre sig usynlige for tyskerne. At komme væk fra Kolding ad landevejen opgav de. En politimand kunne fortælle, at alle udfaldsveje var spærrede.

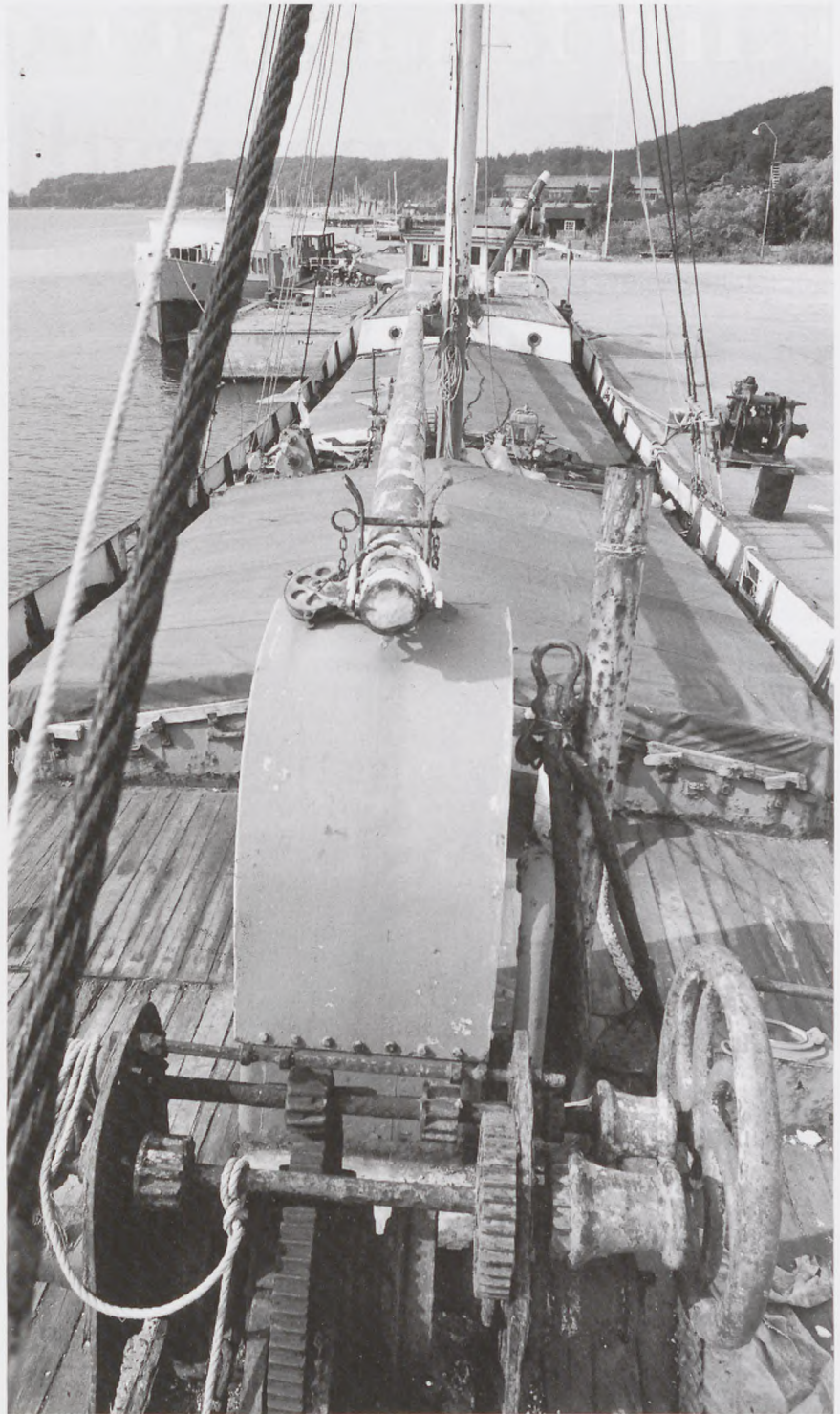
I stedet lykkedes det folkene fra »Albatros« at komme ud på en lille ø i Lillebælt. Her blev de modtaget af et par elskelige gamle mennesker.

»Vi fik mad, og vi sov om natten i deres senge«, fortalte skipperen på »Albatros«, Peter Rasmussen, mange år senere.

Via nogle garnfiskere blev besætningen sejlet til Jylland igen – nu med en adresse på en svigersøn og en datter til de gamle. Her boede holdet i otte dage.

Alle besluttede herefter at gå under jorden.

Skipper Rasmussen kom til Aalborg, hvor han fik forbindelse med modstandskredse. Via Sæby og kutteren »Karen« gik det mod

Albatros ved kaj i Hadsund Havn i 1970. Var på daværende tidspunkt ejet af en fotograf, der havde planer om at indrette atelier og beboelse ombord.

svensk farvand. Mellem Anholt og Læsø overførtes »Karen«s passage-rer til den svenske båd »GG9«, som sejlede til Gøteborg.

Skipper Rasmussen sagde ja. Resten af krigen sejlede han med flygtninge.

Efter 5. maj 1945 vendte Peter Rasmussen tilbage til Danmark. Han fandt sit »Albatros« i Frihav-

nen i København. Skibet havde sejlet for tyskerne under navnet »Hamburg«, og det var i miserabel stand.

»Albatros« kom siden til Mariager Fjord. Blev sat i stand, og havde endnu nogle år i indenrigsfarten.

Peter Rasmussen flyttede på sine ældre dage til Glyngøre. Her døde han.

Klip fra aviser og blade

Overlægens gradbøjninger

Kronikøren, den gamle modstandsmand Jørgen Røjel, skriver til sin "ven avislæseren", at overlæge Kirsten Lylloff har fremsat en række udokumenterede påstande om den danske lægestands optræden i Besættelsens sidste måneder og tiden umiddelbart efter. En adfærd, der angiveligt skulle være i strid med lægeløftet og have kostet tusindevis af tyske børn livet. Han vil med kronikken ikke blot påvise, at der intet hold er i påstandene, men tillige dokumentere, at Kirsten Lylloff er en slet historiker.

JP-KRONIK

ONSDAG 12.4. 2000

Af Jørgen Røjel, overlæge, dr. med., Fredericia

Overlæge Kirsten Lylloff har i 1999 fremlagt en række kronikker og interviews i ind- og udenlandske blade, og senere har hun offentliggjort en artikel i Historisk Tidsskrift med overskriften: »Kan lægeløftet gradbøjes?«

I en svada af skrivelser har K. L. fremsat en række påstande, som hun ikke har den fjerneste dokumentation for.

For det første har hun hævdet, at i tusindvis af tyske børn fra februar 1945 til slutningen af året døde i danske flygtningelejre, fordi danske læger i strid med lægeløftet nægtede at behandle dem.

For det andet har hun påstået, at det var den danske befolknings hævnfølelse, der under besættelsens sidste måneder var årsag til, at tusinder af tyske børn døde.

Der eksisterer som nævnt ikke dokumentation for disse påstande, men jeg kan til gengæld dokumentere, at K. L. er en slet historiker, selv

om hun opfatter sine indlæg i Historisk Tidsskrift som en historisk verifikation.

Lad mig prøve på at tage en gennemsnitsavislæser orienteret i besættelsestidens historie med på en ørkenvandring i hendes iringe i bind 99 side 66, hvor hun præsterer det helt forbløffende. Hun skriver:

»Meget få ville på det tidspunkt risikerer at kompromittere sig ved at gå tyskernes ærinder, og selv lægehjælp til tyskerne opfattedes som kompromitterende. Det vil sige: den krig, man førte, var ikke mod nazismen, men en krig mod tyskerne, og så var det ligegyldigt, om fjenden var under fem år.«

Jeg har ved flere lejligheder beskrevet K. L.s historieskrivning som flydede nonsens, og det vedstår jeg. Vores ven avislæseren, der er bedre orienteret end hun, ved godt, at der ikke blev ført krig mod civile tyskere og oven i købet heller ikke mod børn under fem år.

K. L. går ikke alene løs på de danske læger, men hun påstår, at Lægeforeningen og Sundhedsstyrelsen kunne behandle de 200.000 tyske flygtninge, der var tale om.

I et interview med Weekendavisen 3.-9. september 1999 udtaler hun:

»Om man skal behandle fire millioner mennesker, som der var i Danmark på det tidspunkt, eller 4,2 millioner, det kan ikke vælte et lægevæsen.«

Man kan roligt sige, det er et skøn "mit Gefühl". De 200.000 flytninge er for hende "en pølse i slagtetid", fordi hun lever i et stemnings- og følelses-samfund, hvor livets realiteter ikke gælder. Til gengæld er hun, når følelserne tager magten, demagogen, der kaster sig over sine landsmænd. I Weekendavisen siger hun:

»Den danske offentlighed er et deprimerende skue præget af had, der ikke skyldes de lidelser, den danske befolkning har været igennem, for sammenlignet med de tyske flygtninges skæbne havde danskerne haft det godt.«

Det er igen "viel Geschrei", og her er på ny tale om en sandhed med modifikation. I stedet for at være hendes recensent vil jeg prøve på at beskrive nogle træk af besættelsestidens historie i krigens sidste fire måneder.

Den 4. februar 1945 gav Hitler ordre til at anbringe tyske civile flygtninge fra Østpreussen i Pommern, Danzig og i Danmark. Den russiske offensiv førte til masseflugt, og

førerordren forårsagede tvangsevakuering af to millioner tyske flygtninge, der blev udsendt fra havne i Königsberg, Memel og Danzig.

Efter den første besættelse 9. april 1940 kom der ny og meget mere omfattende besættelse midt i februar 1945 af 270.000 tyske flygtninge, som blev beskyttet af den tyske værnemagt og det tyske sikkerhedspoliti fra start til mål.

Hendes tårepersende beskrivelse af de tyske flygtninges lidelseshistorie gælder ad Wandsbeck til, fordi den tyske flygtningelavine, der skyllede ind over Danmark, havde værnemagten bag sig.

Børge Outze gav en rammende beskrivelse af flygtningepresset rundt om i landet, hvor han fortalte, hvorledes de ubudne gæster støvede gennem byernes butikker og rev til sig, hvad de ville have – ofte uden at betale. Det kom jævnligt til sammenstød og slagsmål mellem tyske flygtninge og den danske befolkning, fordi "græshopperne", som de blev kaldt, tog for rigeligt for sig af retterne.

Hvis de handlende nægtede at betjene flygtningene, tilkaldte de omgående tyske soldater, som med karabinen over skulderen stillede sig op og tvang ekspedienterne til at udlevere de ønskede varer. Det var ganske enkelt storstilet tyveri, og så længe de tyske flygtninge havde værnemagten bag sig, mente de, at de var i deres gode ret til at forsyne sig fra "tagselvbordet i slaraffen-

Spørgsmålet er, hvorfor Historisk Tidsskrift gengiver en sådan historie, der allerede én gang er blevet modgået af personer, der levede og arbejdede med flygtninge dengang!

Er der virkelig nogle yngre mennesker i dag, der mener, vi var bødlerne?

Klip fra aviser og blade

Jyllandsposten 12-4-2000

land".

K. L. har, hver gang hun fatter penneskaftet, kastet sig over den danske lægestand, der i strid med lægeløftet ikke ville behandle tyske flygtninge.

Jeg har en helt anden historie om den danske lægestands indsats i Frihedskampen, hvor en af Gestapocheferne, Karl Heinz Hoffmann, i 1946 havde udtalt, at i intet andet besat land havde lægers modstandsvilje været så fremtrædende som i Danmark.

Gestapo var helt klar over, at tre meget kendte lægechefer var medlemmer af Frihedsrådet. Det var professor dr. med., h.c. Ole Chievitz, professor, dr. med. Mogens Fog, der overlevede Royal Air Forces-angrebet på Shell-huset, og professor, dr. med. Erik Husfeldt.

Mange hundrede danske læger deltog i frihedskampen med trofast udholdenhed og pligten til at sikre, at Danmark måtte befries for den skam og skændsel, det ville være, hvis vi efter tre års forhandlingspolitik stod som Tysklands allierede og dermed som moralsk garant for den største forbryder og de største forbrydelser i menneskehedens historie.

Men mange danske læger betalte også den højeste pris for deres indsats. Det var Peter-gruppens danske medlemmer med Brøndum-banden i spidsen, der i februar-marts 1945 foretog et rædselstogt gennem landet, hvor de spredte bål og brand om sig og skød ned for fode.

På Odense Sygehus blev fire reservelæger myrdet den 20. februar 1945

Det er altid forstemmende, når personer, der studerer et bestemt medie, ikke er længere end det rent bogholdermæssige!

af Bothildsen Nielsen og Horst Isel. Reservelægerne var blevet udpeget, da terroristerne ikke traf nogle af sygehusets overlæger.

Bothildsen Nielsen gik op på 3. sal i lægeboligen og gav de læger, han traf, ordre til at gå ned i stueetagen, da bygningen skulle sprænges i luften. I alt skulle de skyde otte læger, men traf kun fire. Da de alle var kommet ned på første repos, fik de ordre til at vende sig mod væggen, hvorefter han sammen med Horst Isel skød dem ned bagfra.

De myrdede var reservelægerne Henning Ørsberg, Henning Dahlsgaard, Jørgen Hvalkof og Christian Fabricius Møller. Desuden dræbte forbryderne kort efter tre prominente Odense-borgere uden for sygehuset.

Den 10. marts 1945 blev den første læge henrettet. Det var doktor Jørgen Teilmann, der havde en stor landpraksis i Over Jerstal. Han var desuden leder af en jernbanesabotagegruppe, og han og hans kone var uhyre aktive. En hjemmetysker, der havde modtaget en forkert pakke med våben og sprængstof, angav doktor Teilmann til Gestapo, der anvendte den grusomste tortur mod ham. Doktor Teilmann blev som nævnt henrettet i Ryvangen i 10. marts 1945. Han efterlod sig kone og to små børn.

Brøndum-banden fortsatte sit rædselstogt til Vejle Sygehus, hvor de den 26. marts 1945 dræbte overlægerne Johannes Buchholtz og Poul Fjeldborg. De to overlæger skulle skydes for at hæve en nationalsocialist, der var blevet dræbt på Vejle Sygehus.

Da terroristerne trængte ind i overlæge Fjeldborgs villa, var familien gået i seng. Overlæge Fjeldborg blev beordret ud af soveværelset, og straks efter at han var kommet ud af døren, blev han skudt ned af den tyske terrorist Lensing. Bothildsen Nielsens så, at Poul Fjeldborg endnu ikke var død, hvorpå han affyrede to skud mod overlægens hoved og krop med en 11 millimeter pistol. Mens mordet foregik, var fru Fjeldborg tvunget til at opholde sig i soveværelset ved siden af.

Månederne marts og april blev krigens blodigste, fordi general Lindemanns pansernævepolitik førte til, at Gestapo og de danske terrorkorps øgede deres aktiviteter til trods for det tyske sammenbrud på

alle fronter. Lindemann hævdede kamp-til-sidste-mand-princippet, og modstandsbevægelsens 43.000 mand havde meget få chancer over for de 100.000 svært bevæbnede kampvante tyske soldater.

Ingen vidste dengang, at de allierede den 2. april 1945 havde startet en luftarmada med i alt 1326 fly, der efter feltmarskal Montgomerys ordre skulle ødelægge alle tyske flyvepladser i Nordtyskland, Slesvig-Holsten og Danmark og samtidig udslette Lindemanns styrker.

Starten på angrebet fandt sted mellem 13.45 og 14.30, og i tre formationer blev 708 svære firemotors bombefly og 618 eskorte-jagere sendt af sted mod den jyske vestkyst.

De tyske flyvepladser i Danmark, der den dag skulle angribes, var i første række flyvepladsen Rødslet ved Aalborg og Kastrup Lufthavn på Amager. Desuden skulle Værlose, Skrydstrup, Karup og Vandel totalt udslettes.

Ved et mirakel blev angrebet aflyst, idet den første af de tre formationer, der nåede vestkysten, fløj ind i en mur af tåge, der gjorde det helt umuligt for "stifinderne" at finde de ønskede bombemål, og hele luftarmadaen måtte vende om.

Den 3. april 1945 var vejret bedre, og 719 amerikanske bombefly og eskortejagere gennemførte mellem 14.30 til 15.30 et ødelæggende angreb på Kiel, og under angrebet blev der kastet over 2000 tons bomber, svarende til angrebet på Dresden den 14. februar 1945.

Når jeg har den sikre tidsmæssige fornemmelse af luftangrebet, skyldes det, at jeg netop var flygtet i min brødkasse ud af Frøslev-lejren, da der pludselig kom luftalarm. Det varede over en time, før min chauffør satte i gang og kørte mig i min kasse til Frøslev, hvor jeg var nær ved at ende som svinefoder hos familien Weber.

For ikke at plage min ven avislæseren og mange andre vil jeg slutte med K. L.s sidste artikel, der er optaget i Ugeskrift for Læger nummer ni 28/2. Uforståeligt nok forekommer der ikke her et eneste angreb på danske læger, Sundhedsstyrelsen eller Lægeforeningen, og man må gå ud fra, at hendes ændrede gradbøjninger er årsagen til optagelsen i ugeskriftet, som jeg i øvrigt finder helt overflødige.

BØGER

Med hjælp fra England. SOE og den danske Modstandskamp bind 2.

Den væbnede kamp 1943-1945

af Knud J.V. Jespersen

493 sider rigt illustreret.

Pris: kr. 300,00

Odense Universitetsforlag.

Så kom den! Længe ventet!

Den nye SOE-chefs nødlanding og problemerne hermed ødelægger ikke opbygningen af en virkelig SOE organisation. Ved ankomsten var Muus den mand, der virkelig kunne, havde modet og evnen til dette arbejde. At han så senere blev slidt ned er fuldt forståeligt.

Selv om en del er kendt i forvejen er der alligevel meget nyt. Det må der være, når et sådant arkiv åbnes, som her. I den forbindelse får vi også meget nyt at vide om Stockholm-Ligaen, der opbyggede Stockholm-arkivet og som ønskede dette destrueret. Schødt-Eriksen var den egentlige talsmand for dette. Måske ser det ud til, er dette arkiv ikke mere så vigtigt efter, at SOE arkivet er åbnet.

I dette andet bind er det tiden 43-45 der behandles. Ikke blot de enkelte centrale emner – men så sandelig også personkredsen i England, Sverige og i Danmark. Hvor vi, der var aktive i Danmark, troede, at det, der kom gennem SOE, var godkendt på allerhøjeste niveau i England, dokumenterer bogen, at SOE på et tidspunkt omkring dec.-jan. 43-44, stort set var sat under administration af Foreign Office og senere også underlagt den engelske militære administration. Hvem bestemte? SOE – ja, til en vis grad. Udenrigsministeriet? Stort set ja. Militæret? Ja, det sidste besættelsesår.

Og hvem i Danmark bestemte. Officererne – »den lille generalstab« – nej. Deres svigten den 9. april 40 og igen 29. august 43 gav hos London ingen

kredit. Tak for det. At enkelte officerer så hjalp den civile modstandsbevægelse skal med. Det fik de ingen tak for i 45 – tværtimod. Der var intet glørværdigt tilbage af den danske hær – lidt af marinen.

Det var amatørerne, såvel hos SOE som i de civile modstandsbevægelser i de forskellige lande, der handlede. Det var dem, der tog smækket mod en veluddannet værnemagt, Gestapo m.v. Det var dem – og her omtales kun Danmark – der gav landet den status, der gjorde, at vi blev medregnet som allierede – en status, vi ikke fik under krigen.

Det fremgår også her klarere end tidligere, hvordan den »skæve våbenfordeling« fandt sted, og hvorfor.

SOE gennemskuede militæret og i en brevveksling mellem Hollingworth og Turnbull siges det direkte, at officererne blot sad i Sverige uden at hjælpe i kampen mod tyskerne for at stå klar til at slå et kommunistisk kup ned i Danmark, når Danmark var befriet.

Det er mest ondt at tænke på, at de, der kæmpede i marken, modstandsfolkene, ikke fik de våben, de egentlig havde behov for, fordi nogle højtstående officerer var besat af en kommunistforskrækkelse, der – og det fremgår af bogen – var helt uden hold i virkeligheden. SOE blev som krigen skred frem, og man kunne se en sejr forude, mere og mere »styret« af militæret og udenrigsministeriet.

Den første store og helt igennem, set med militærets øjne, afledningsmanøvrer i Danmark om invasionen i april 44. Mange troede blandt modstandsfolkene, at nu ville invasionen snart finde sted i Danmark, men det var en manøvre for invasionen i Frankrig. Modstandsbevægelsen, selv som amatører, beviste her, at den udisciplineret, som den egentlig var, kunne modtage ordrer og udføre disse rimeligt godt.

Da Frihedsrådet var blevet dannet, blev der – ikke blot fra SOEs side, men også fra engelsk og dansk side – endnu mere politik i Frihedskampen, da man og ikke mindst fra engelsk side nu interesserede sig for krigsafslutningen, og hvordan der i Danmark efter afslutningen skulle dannes regering. De græske forhold med to modstandsbevægelser, der bekæmpede hinanden, ønskedes ikke her.

Det er dygtigt gjort af prof. Jespersen at trænge så dybt i arkiverne, at han på side 205 kan skrive:

I en nøddeskal illustrerer disse møder derfor de vanskeligheder, som SOE organisationen mødte igen og igen under hele krigen – ikke blot i Danmark, men overalt i de besatte lande, hvor den opererede – nemlig vanskelighederne ved at forene rationel militær planlægning med de i forhold dertil ofte irrationelle motiver, som bestemte de lokale modstandsbevægelseres adfærd og interesser. I anstrengelserne for at forlige disse modsætninger var SOE tvunget til hele tiden at manøvrere i det farefyldte grænseland mellem krig og politik, hvilket også var den egentlige baggrund for megen af den skepsis, der fra mange sider mødte organisationen; i de professionelle militæres øjne var dens medlemmer nærmest uberegnelige amatører, og for politikerne og deres embedsmænd fremstod de ofte som politisk naive aktivister.

Ved Stockholm-samtalerne med Frode Jacobsen søgte Hollingworth imidlertid med at vist held at forene det militære imperativ med smidig politisk adfærd.

Med skal det – som bogen giver et godt udtryk for Det var den unge mand – også kvinder, der tog slæbet, dem, der førte »krigen« dem, der satte livet og forligheden på spil, dem SOE kunne regne med. Unge civilister-amatører. De professionelle sad mageligt i Stockholm og lod amatørerne udføre det arbejde, som militæret var uddannet til.

Det er civilisterne fra de mest »venstresnoede« til de mest »højredrejede«, som Danmark som nation kan takke for, at eftermælet ikke blev værre, end det blev.

Fin fin bog, som sætter meget på plads.

Se i øvrigt anmeldelsen af 1. bind i modstandskampen 1940-45 nr. 1. februar 1999.

Kaj Christensen

STATUS

Jeg véd, jeg næppe har skrevet
noget, du ikke véd,
men der, hvor linier og tekster
fik liv, satte noget i skred,
hvor ord kunne styrke og bruges,
hvor digtet fik indhold og magt,
var dér, hvor du mødte de ord,
som du selv
så ofte har søgt at få sagt !

Carl Scharnberg

Tegning: Ulla Rishøj.

Udsendt af uofficielle synspunkter.
Eftertryk og ophængning ses gerne.

ADRESSELISTE

LANDSFORENINGEN ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Fmd.: Jens Jac. Jensen, Glentevej 27, 1. tv.
7000 Fredericia. tlf. 75 92 54 57
Kass.: Knud Poulsen, Julsøvej 380,
8240 Risskov, tlf. 86 17 20 48, Giro 543 27 23.

Omegnsafdelingen:

Konstitueret Fmd.: Eigil Skov Jørgensen,
Strandvej 35, Kulhus, 3630 Jægerspris, tlf. 47
53 02 48.

Kontoret: Kongevejen 252 3, lukket p.g.a. af
ombygning, Sociale sager v/Jens Aller Skel-
højvej 11, 1. th., 2800 Lyngby, tlf. 45 88 88 72
Tirsdag-torsdag kl. 10-12

Esbjerg afd.: Fmd.: Marius Jensen,

Hjertingparken 169, Hjerting,
6710 Esbjerg V., tlf. 75 11 64 18.

Kontor: Gammel Fritidscenter, Gønnevangs-
vej (ved Østerbycentret), 6700 Esbjerg.
Åbent hver onsdag kl. 14-17.

Sydøstjysk afd.: Fmd.: Jens Jac. Jensen,

Glentevej 27, 1. tv., 7000 Fredericia,
tlf. 75 92 54 57.

Kontor: Vendersgade 28, tlf. 75 93 29 73,
åbent tirsdag 14-16.

Kolding: Kontor: Staldgården.

Åbent torsdag kl. 14-16, tlf. 75 53 18 84

Odense afd.: Formand Henry Jensen,
Strynøgade 14, 5000 Odense C,
tlf. 65 90 32 02

Kass.: Alfred Andersen, Bregnevej 7,
5220 Odense SØ, tlf. 66 11 58 69.

Sydfyns afd.: Fmd.: Ole Martinussen, Bru-
uns Alle 20, 5700 Svendborg, tlf. 62 21 40 48

Sjællands afd.: Fmd.: Mogens Henrik Niel-
sen, Nystedvej 14, Veddelev, 4000 Roskilde, tlf.
46 75 77 13.

Kass.: Villy Jensen, Lindevej 12,
3200 Helsinge, tlf. 48 79 45 91.

Aalborg afd.: Fmd.: Børge Dahl, Herskinds-
gade 9, 9000 Aalborg, tlf. 98 12 84 92.

Kontor: Sofieldalsvej 80, 9200 Aalborg SV, tlf.
98 18 58 18.

Åbent torsdage 10-16. Åbent for kammerat-
ligt samvær torsdag 14-17.

Århus afd.: Fmd.: Wilfred Thomsen,
V. Stuckenbergsvej 25, st, 8210 Aarhus V.,
tlf. 86 10 41 25.

Kass.: Erik Bjørn Nielsen, Brovænget 25,
8250 Egå, tlf. 86 22 29 48.

Centrets adresse: Skovvangsvej 220,
8200 Århus N, tlf. 86 16 91 18 i åbningstiden:
Tirsdag og torsdag kl. 10-12.

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd. Birgit Krasnik Fischermann, Gl. Vartov Vej
29 2' tv., 2900 Hellerup,
tlf. 39 62 83 55.

Kass.: Michael Fingeret, Herman Triers Plads 2,
1631 Kbh. V, tlf.: 35 37 11 21,

BUCHENWALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Sløsevej 19,
4894 Øster Ulslev, tlf. 54 86 55 59.
Kass.: Ernst Steen, Vendersgade 6,
1363 København K, tlf. 33 12 85 95.
Sommer: Møststien 6, Vester Lyng,
4500 Nykøbing S, tlf. 59 91 01 20.
Skr.: Mogens Madsen, Ved Bellahøj 13 A
9. th., 2700 Brønshøj, tlf. 38 28 45 98
Aalborg: Fmd.: Chresten Stendahl, Rinddalen
33, 9550 Mariager, tlf. 98 54 14 26.
Kass.: Henry Jensen, Østerled 44, 9370 Hals,
tlf. 98 25 18 56.

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: John Nielsen, Margrethevej 28, Ejby,
4070 Kirke Hyllinge, tlf. 46 40 50 87.
Kass. Arne Lohmann, Sikavej 72,
3250 Gilleleje. Giro 645 8718,
tlf. 48 30 08 44

FORENINGEN AF GESTAPO- FANGER FRA BESÆTTELSEN

Fmd.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128,
3500 Værløse, tlf. 44 48 56 74.
Kass.: Salle Fischermann, Toftkærsvvej 28 C,
2820 Gentofte, tlf. 39 65 89 90.

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, Sjælør Boulevard
12,2 tv., 2450 Kbh. SV., tlf. 36 16 60 98.
Kass.: Carl Adolf Sørensen, Egernevej 24,
8270 Højbjerg, tlf. 86 27 23 47.

HORSERØD-STUTTHOF- FORENINGEN

Fmd.: Harry Em. Rasmussen, Ejgårdsvej 14B,
st. tv. 2920 Charlottenlund, tlf. 39 64 11 84.
Kass.: Gertrud Stjernholm Nielsen,
Ved Bellahøj 23 B, 7, 2700 Brønshøj
tlf. 38 60 91 20.

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Helge Hansen, Hovedgaden 38,
4350 Ugerløse, tlf. 59 18 80 09.
Kass.: Cornelius Olsen, Gammelgårds Alle
111, 2665 Vallensbæk Strand, tlf. 43 54 78 36.

SACHSENHAUSEN- FORENINGEN

Fmd.: Peder Søegård, Amerikavej 7, 4. th.,
1756 København V.,
tlf./fax 55 44 10 32 og 33 23 02 14.
E-post: pse17@dadnet.dk
Kass.: Emmy Eskildsen, Nansengade 22, 5000
Odense C., tlf. 66 11 92 52.
Odense: Evald Lægteskov, Granparken 128,
5240 Odense NØ. tlf. 66 10 24 15.

RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

Astrid Blumensaadt, Carlsgade 5,
5000 Odense C., tlf. 66 12 79 08.

Foreninger uden for Sammenslutningen

ALLIEREDE KRIGSSEJLERES VETERANFORENING

Formands: Else Lizier, Tårnvej 20,
2610 Rødovre, tlf. 36 70 03 68.
Kass. Erik Qvist, Udsigten 16
4220 Korsør, tlf. 58 37 78 06.

KRIGSSEJLERGRUPPEN 1939-1945

Bent Ørberg og Bjørg Vitnes, Torvegade 64, 3.
& 4. sal tv., 1400 København K.,
tlf.: 32 95 22 06 / 32 95 55 04.

GESTAPOFANGERNE RANDERS

Fmd.: Frode Greve Rasmussen,
Lyngdalvej 18, 8500 Grenå
tlf.: 86 30 90 76
Kass.: Ejnar Hulten, Møllevej 69, Hornbæk,
8900 Randers, tlf. 86 41 81 81.

ARBEJDSKADESTYRELSEN

Æbeløgade 1 - Postboks 3000 - 2100 Køben-
havn Ø., tlf. 39 17 77 00,
Fax. 39 17 77 11.
Konsulent Anna-Lise Clausen.
Kontortid: tirsdag kl. 11 - 13.00.
Tlf.: 39 17 78 60

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: Ejles af De Erhvervshæmmede.
12 senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8582 Anholt
by. Henv. til S.E.F. Skovvangsvej 220, 8200
Århus N. Tlf. 86 16 91 18, i kontortiden eller
Knud Poulsen, Julsøvej 380, 8240 Risskov,
tlf. 86 17 20 48. Ansøgning om ophold i
højsæsonen skriftligt senest den 1. februar.
Kegnæs: Kegnæs-huset ejles af Kammerater-
nes Hjælpefond. Se bladets side 2. Åbent hele
året. 7 senge. Flejmosen 6, Østerby, 6470 Syd-
als, tlf. 77 40 53 52.
Ansøgningskema fås hos Aase Beck Eigen-
broth, John F. Kennedys Plads 4,
9000 Aalborg, tlf. 98 12 32 31.
Ansøgningsfrist 1. februar.
Smidstruphytten: Ejles af Foreningen af Ge-
stapofanger fra Besættelsen. 4 senge. Henv.
til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128,
3500 Værløse, tlf. 44 48 56 74.